

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019-2022

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Olena Bronová

Postavení Ukrajiny ve Východním partnerství

Praha 2022

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jana Marková Ph.D.

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2019-2022

BACHELOR THESIS

Olena Bronová

Ukraine's position in the Eastern Partnership

Prague 2022

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Jana Marková Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 21.02.2022

Jméno autorky: Olena Bronová

Poděkování

Děkuji vedoucí práce paní PhDr. Janě Markové Ph.D. za vřelý a profesionální přístup, trpělivost a cenné rady při vytváření této bakalářské práce.

Anotace

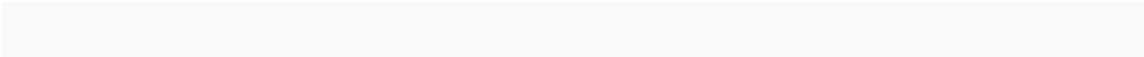
Tato práce je zpracována na základě teoretické analýzy. Mapuje složitou cestu Ukrajiny od jejího vzniku, po rozpadu Sovětského svazu, jako samostatného suverénního státu, až po současnost. Dále rozebírá postavení Ukrajiny mezi sousedními státy a Evropskou unií z geopolitického, hospodářského, politického a ekonomického významu a hodnotí dosažené výsledky za určité období. Popisuje hlavní události, které měly vliv na vývoj událostí v procesu začleňování se do programu Východního partnerství. Práce je zakončena možnými předpověďmi do budoucna.

Klíčová slova

Asociační dohoda, Budoucnost Ukrajiny, Dvacet cílů do roku 2020, Evropská politika sousedství, Geopolitika, Integrace, Summit, Trio, Vyhledky Ukrajiny, Východní partnerství.

Annotation

This work is based on theoretical analysis. It maps the complex path of Ukraine from its inception, to the collapse of the Soviet Union, as an independent sovereign state, to the present. It also analyzes the position of Ukraine between neighboring countries and the European Union of geopolitical, economic, political, and economic importance and evaluates the results achieved over a period of time. It describes the main events that influenced the development of events in the process of integration into the Eastern Partnership program. The work ends with possible predictions for the future.

Keywords

Association agreement, Future of Ukraine, Twenty goals by 2020, European Neighborhood Policy, Geopolitics, Integration, Summit, Trio, Prospects of Ukraine, Eastern Partnership

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 EVROPSKÁ INTEGRACE SMĚREM NA VÝCHOD.....	10
1.1 Evropská politika sousedství	10
1.2 Východní partnerství.....	14
1.3 Státy Východního partnerství	16
2 CESTA UKRAJINY K EVROPSKÉ UNII	23
2.1 Geopolitické předpoklady Ukrajiny v procesu evropské integrace	23
2.2 Asociační dohoda.....	29
2.3 Postavení Ukrajiny v kontextu Východního partnerství	33
3 BUDOUCNOST UKRAJINY VE VÝCHODNÍM PARTNERSTVÍ.....	40
3.1 Cíle Ukrajiny v rámci Východního partnerství.....	40
3.2 20 cílů do roku 2020	41
3.3 10 let Východního partnerství.....	43
3.4 Vyhledky Ukrajiny ve Východním partnerství	50
ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	57
SEZNAM ZKRATEK	65
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	67

ÚVOD

Již po rozpadu SSSR a získání nezávislosti demonstrovala Ukrajina svůj zájem stát se plnohodnotným státem v rovině mezinárodních vztahů. Se získáním nezávislosti bylo zapotřebí řešit strategické otázky integrace do evropské politiky s budoucí vyhlídkou plného členství v Evropské unii.

Toto přání Ukrajina vyjadřovala od samého začátku, ale rozpolcenost a nesourodost ukrajinského národa již dávala najevo, že se bude jednat o těžký úkol a že bude zapotřebí velké úsilí jak ze strany Ukrajiny, tak i Evropské unie.

Ukrajina chápala evropskou integraci jako vstup do politického, ekonomického, právního, bezpečnostního, sociálního a kulturního prostoru, který by ji přiblížil směrem k Evropské unii. Bylo zapotřebí ujasnit si situaci a následně i podmínky pro vstup do evropského společenství. Dále Ukrajina musela podstoupit proces vnitřních reforem a změn, aby vytvořila podmínky pro evropskou integraci. Důležitým mezníkem se pro Ukrajinu staly procesy potřebné k cestě k integraci a zároveň uvádění evropských hodnot do praxe.

Ze strany Evropské unie byl zájem o Ukrajinu dán geopolitickou a strategickou polohou a dále politickým a bezpečnostním významem, jelikož Evropská unie má zájem o přátelské vztahy se zeměmi, se kterými má společné hranice. Tyto vztahy se Ukrajina snažila aplikovat přes dohody, kterými by vymezila pravidla v oblasti spolupráce a zahraniční politiky s Evropskou unií a sousedními státy. Jednou z takových forem spolupráce je Evropská politika sousedství a její rozšířený program iniciativa Východního partnerství, do kterého je zahrnuto šest zemí z východní Evropy a jižního Kavkazu. K těmto šesti zemím patří Ukrajina a také Bělorusko, Moldavsko, Gruzie, Arménie a Ázerbájdžán. Tato forma spolupráce pro země Východního partnerství nedává prostor pro členství v Evropské unii, ale pouze jejich sblížení s Evropskou unií. Cílem se stalo politické přidružení se a ekonomická integrace. Taktéž byly nastoleny podmínky, které by přibližovaly spolupráci s Evropskou unií na základě přesně stanovených pravidel, na kterých by se spolupráce měla zakládat. Evropská unie poskytla podporu v zavádění reforem, které by pomohly partnerským zemím realizovat svůj zájem blíže se integrovat směrem k Evropě.

Cílem práce je popsat vznik a vývoj Východního partnerství a také možnosti dalšího rozšiřování Evropské unie.

Dále je cílem práce analýza postavení Ukrajiny ve Východním partnerství.

Pro tuto práci byla použita metoda analýzy a popisu z dostupných zahraničních a českých informačních zdrojů na základě studia odborné literatury. Práce je založena na teoretických východiscích, která zkoumají důvody z historického a současného politického a hospodářského pohledu.

Bakalářská práce je rozdělena do tří kapitol.

Obsah první kapitoly je věnován Evropské politice sousedství, vzniku a vývoji iniciativy Východního partnerství a šesti zemím, které byly do této iniciativy zahrnuty.

Druhá kapitola popisuje způsoby a kroky sbližování a spolupráce Ukrajiny s Evropskou unií v kontextu Východního partnerství. Poukazuje na začátky spolupráce v oblasti politického přidružení a ekonomické integrace na základě podepsání Asociační dohody, která přivedla Ukrajinu k její užší spolupráci s Evropskou unií. Dále hodnotí její postavení a výsledky, kterých dosáhla v rámci spolupráce Východního partnerství, z pohledu kulturního, hospodářského, ekonomického a politického v rámci politiky Východního partnerství. Také monitoruje současné postavení Ukrajiny mezi partnerskými zeměmi.

Třetí kapitola se zabývá budoucností Ukrajiny ve Východním partnerství. V kapitole je zhodnoceno deset let fungování Východního partnerství, jeho klady, zápory, předpoklady a cíle pro jeho další fungování. Zároveň jsou nastíněny vyhlídky a možné scénáře pro Ukrajinu, které odhadují, jaká ji čeká budoucnost ve Východním partnerství.

1 EVROPSKÁ INTEGRACE SMĚREM NA VÝCHOD

Tato kapitola se zaměřuje na Evropskou politiku sousedství, která je jednou z forem spolupráce a tvorby vnějších vztahů Evropské unie se šestnácti partnerskými zeměmi a která se stala základem pro iniciativu Východního partnerství. Zde jsou popsány počátky vzniku iniciativy Východního partnerství a jsou definovány formy a podmínky fungování v tomto programu. Popisuje společnou spolupráci sousedních států s Evropskou unií v rámci Východního partnerství. Taktéž je zde představeno šest států iniciativy Východního partnerství, včetně Ukrajiny.

1.1 Evropská politika sousedství

Evropská unie již delší dobu vedla debaty o dalších institucionálních reformách a rozšiřování, snažila se změnit politiku vnějších vztahů, kterou doplnila v roce 2004, kdy se vytvořil program Evropské politiky sousedství (ENP) pro státy, které měly zájem o spolupráci a přiblížení se k EU. Důvodem nebyla příprava na členství, ale těsnější spolupráce EU se zájmovými zeměmi v oblasti ekonomické, bezpečnostní a politické, která má pouze charakter vnějších vztahů a politiky SZBP¹ a preferuje přednostně zahraniční politiku EU. (Fiala, 2018, s. 204)

Politika ENP zahrnuje státy, které mají hranice pozemské nebo přímořské s EU. Do této skupiny bylo zahrnuto 16 států: Alžírsko, Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Egypt, Gruzie, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libye, Moldavsko, Maroko, Palestinská autonomní území (PAÚ, Palestinian National Authority), Sýrie, Tunisko a Ukrajina. Smyslem ENP bylo předejít rozdělení euro-středomořského regionu a zároveň upevnění vlivu na sousední země. Vzhledem k rozšiřování Evropské unie (EU) směrem na východ se stala klíčovou bezpečnost, stabilita a prosperita pro země v blízkém sousedství a zároveň i pro Evropskou unii.

¹SZBP byla založena Maastrichtskou smlouvou v roce 1992 a je součástí tzv. druhého pilíře EU, který koordinuje zahraniční a bezpečnostní politiky členských zemí Evropské unie.

Unie si zakládá na hodnotách s cílem vytvořit prostor pro dobré sousedské vztahy a prosperitu, které se prokazují těsnými mírovými vztahy založenými na spolupráci.

Na základě tohoto záměru unie může s dotyčnými zeměmi podepisovat zvláštní dohody, které obsahují oboustranné povinnosti pro snazší spolupráci. Jak již bylo zmíněno, cílem ENP je podporovat stabilitu, prosperitu a bezpečnost všech zúčastněných zemí a předejít novému rozdělování dělicích zón mezi EU a jejími novými sousedními státy. Především se jedná o spolupráci v boji proti terorismu, nešíření zbraní, která tak pomáhá rozvíjet demokracii, svobodu a právní stát založený na společných hodnotách. Aby se zajistila stabilita a bezpečnost, je zapotřebí, aby Evropská unie zvyšovala ekonomický rozvoj, a to podporou reforem v hospodářství sousedících států. Realizování veškerých cílů je postaveno na již platných dohodách mezi Evropskou unií a partnery a zároveň na spolupráci se zeměmi východní Evropy, jižního Kavkazu a také na euro-středomořských asociačních dohodách.

Evropská komise v rámci ENP vypracovala zprávy, které mají hodnotit politicko-ekonomickou situaci v dané zemi.

V květnu 2004 bylo zveřejněno prvních sedm zpráv týkajících se těchto států (držitelé příslušných platných dohod), byly to Izrael, Jordánsko, Maroko, Moldavsko, PAŮ, Tunisko a Ukrajina. A v březnu 2005 dalších pět z území jižního Kavkazu a dále dvě země ještě nemající ratifikovanou dohodu (Egypt a Libanon). Od roku 2005 až do roku 2007 se na základě vypracovaných zpráv přijalo dvanáct akčních plánů (AP). Pro každou konkrétní zemi se vypracoval zvlášť program, který reflektuje jeho potřeby, zájmy a možnosti.

Důležitým operačním nástrojem politiky Evropské unie jsou oboustranné AP realizované ENP. Vycházejí z priorit spolupráce mezi danou zemí a EU na období tří až pěti let. Tyto dohody přizpůsobují politické a ekonomické reformy v partnerských zemích a měly by vést ke zlepšení demokracie a lidských práv a zjednodušení přístupu na vnitřní trh EU, zejména v otázkách se zaměřením na energie, klimatické změny či pohyb osob přes hranice. Každý AP je přizpůsoben situaci a potřebám dotčených zemí a také obsahuje kapitoly zahrnující reformy a politický dialog. Kapitoly konkrétně popisují otázky týkající se reforem fungování daného státu, jsou to tržní a regulační reformy; obchodní otázky; svoboda a bezpečnost; pomoc v oblasti justice; vývoj a výzkum a mnoho dalších sektorů týkajících se ekonomicko-sociální spolupráce

a udržitelného rozvoje. Země, které podepsaly AP, mohou spoléhat na finanční a technickou pomoc a taktéž i na pomoc politickou. (Cihelková, 2011, s. 49)

Od roku 2006 bylo vypracováno několik návrhů, které by mohly přispět ke zdokonalení Evropské politiky sousedství a byly by přitažlivější pro sousedské státy. Evropská komise zveřejnila 4. prosince 2006 prohlášení pro posílení Evropské politiky sousedství a rok poté 5. prosince 2007 dokument „Stabilní Evropská politika sousedství“. Tyto dokumenty měly pouze demonstrativní charakter, aby více zdůraznily již fungující strategie sousedství, ale zároveň tím nebylo myšleno zavádění nových změn do již fungujícího obsahu.

Na rozdíl od výše zmíněných návrhů vznikly v letech 2008–2009 nové projekty (zahájení Středomořské unie a Východního partnerství), které by v případě jejich úspěšného zavedení mohly vést k rozdílům a příslušným úpravám ENP a posílení vnitřních reforem trhu u východních sousedů v rámci Východního partnerství za bezprostředního vlivu EU. (Sidoruk, 2010, s. 163)

Dle očekávání ENP by se měly aktivovat změny vztahů EU a sousedskými zeměmi, které by se měly projevit zejména ve zlepšení politických kontaktů a ve zvyšování objemu obchodů, který by díky stálým procesům uvolňování a sblížování měl dosáhnout až dvouciferného čísla v rámci společného obchodu. (Cihelková, 2003, s. 50)

EU se snaží také podporovat zavádění reforem nejen politicky, ale i technicky a finančně. Technická pomoc, která je poskytována partnery v ENP, je cíleně aplikovaná odborná pomoc a výměna informací v podobě programu TAIEX (Technical Assistance and Information Exchange Instruments). V členských státech EU byl úspěšně aplikován mechanismus TAIEX především v rozvíjejících se ekonomikách. Nejčastěji byl použit na podporu legislativního přiblížení a upevňování institucí. Tento druh spolupráce v sobě zahrnuje nejčastěji konzultační a poradenskou činnost odborníků členských zemí v oblastech organizování systémových struktur a poskytování příjmů financí z fondu EU. Až do konce prosince 2006 byla poskytována pomoc různými zeměpisnými programy TACIS². (Cihelková, 2011, s. 51)

Je však otázkou, zda jsou pro zúčastněné země návrhy od Evropské politiky sousedství zajímavé. Z pohledu ekonomické stránky pro zúčastněné země byl

² TACIS je program EU, který byl založen v roce 1991 a cíleně podporoval přeměny v tržní ekonomice a také poskytoval podporu demokracie a právního státu v přidružených zemích východní a střední Asie.

předpoklad na částečném podílení se na vnitřním trhu EU. Toto však znamená, že při využití různých elementů vnitřního trhu EU země ENP mohou postupně posilovat své ekonomické začlenění. Ale plná účast na vnitřním trhu a stejně také členství v Evropské unii nejsou vyloučené a zároveň není zanesené v důležitých dokumentech ENP. I pokud by to bylo možné, tak připojení by v lepším případě zabralo řadu let.

Částečná a postupná politika integrace s EU je modelem Evropské politiky sousedství, která obsahuje tyto kroky: např. zavádění nových dokumentů, jako jsou asociační dohody, uzavírání dohod pro hlubší spolupráci v zóně volného obchodu a zvětšování obsahu vnitřního obchodování mezi partnery ENP k těsnější integraci. Vytvoření integračního bloku mezi partnery ENP a státy EU, který se v budoucnu možná bude jmenovat „Ekonomická spolupráce v sousedství“, bude podobou omezené verze modelu Evropské ekonomické zóny.

Vypracování a uskutečnění těchto plánů zabere pravděpodobně několik let tvrdé práce i přesto, že budou přijaty reformy ze strany ENP. Tento proces nelze uskutečnit rychle a není možné dosáhnout okamžitých výsledků, které by mohla pocítit široká veřejnost. Tato skutečnost odlišuje programy ENP od politiky rozšiřování EU, která probíhala v letech 1990 a na začátku roku 2000, kdy se v době podepisování asociačních dohod a podání žádostí o členství a vyjednávání vše se uskutečňovalo velmi svižně. Tento odlišný způsob Evropské politiky sousedství svým způsobem zpomaluje proces reformy a snižuje efektivitu. Stimul, který povede k uskutečňování reformy ENP, bude záviset především na schopnosti zainteresovaných stran, které budou schopné pochopit potenciál a dlouhodobé vyhlídky této politiky, aby došlo k jejímu naplnění.

I za předpokladu, že politika sousedství nabízí značné možnosti, které vycházejí až za hranice spolupráce, a umožňuje tím lepší ekonomickou a politickou integraci a zároveň předvídá zapojení se do vnitřního trhu EU, ale aplikace v praxi není tak snadná. Pro partnerské země, pro získání podílu na vnitřním trhu a více takzvaných „čtyř svobod“ – volný pohyb zboží, služeb, kapitálu i lidí, bude zapotřebí se více přizpůsobit právnímu řádu EU. Kandidátským zemím při poskytnutí finanční a technické pomoci ze strany EU tento proces zabral kolem deseti let. Pro sousedské země ENP, podle odhadů některých expertů, bude dosažení takovéto ekonomické úrovně těžké a bude otázkou, zda se s tím vypořádají za 50 let. (Sidoruk, 2010, s. 164-165)

1.2 Východní partnerství

V předchozí kapitole bylo pojednáváno o Evropské politice sousedství, která byla svým způsobem přípravným krokem k užší evropské integraci, tou se stal program Východní partnerství.

Evropská politika sousedství je především nástrojem vnějších vztahů EU, s jehož pomocí praktikuje svou zahraniční politiku a prosazuje své bezpečnostní cíle a zájmy.

Zemím Východního partnerství má nabídnout pomoc ve vnitřních záležitostech a díky pomoci EU má dojít k lepší stabilizaci a zajištění bezpečnosti v blízkém okolí.

V zájmu větší geografické rovnováhy EU byl v roce 2008, na popud Polska a Švédska, vypracován návrh na vznik partnerství se sousedními státy EU, které s ní tvoří východní hranici. Původně se počítalo s připojením Ázerbájdžánu, Arménie, Gruzie, Moldávie a Ukrajiny. Dále se uvažovalo o zapojení Běloruska, kvůli kterému se vedla debata na půdě EU ohledně jeho nedemokratičnosti. Nakonec padlo i rozhodnutí připojení Běloruska do partnerství. (mzv.cz, 2011, a)

Evropská unie byla iniciátorem Východního partnerství, které bylo započato v roce 2009 v mezích evropské politiky sousedství.

Směřováním vnější politiky EU bylo formálně rozděleno partnerství na jižní a východní státy, které byly sousedními státy EU. Iniciativa byla především realizována jak v oboustranných, tak v mnohostranných formátech zúčastněných stran s cílem podpory reforem partnerských zemí. (Turčín, 2016, s. 62)

S rozšiřováním Evropské unie směrem na východ se stabilita, bezpečnost a prosperita okolních států stala zásadní i pro bezpečnost a stabilitu EU. Východní partnerství má především poskytnout partnerským zemím účast ve strategické spolupráci, ale bez možnosti stát se členem EU. Za důležité úkoly Východního partnerství je považováno především dobré vládnutí, posouvání procesu demokratizace a zajištění vyšší energetické bezpečnosti, starost o ekologii a taktéž péče o ekonomický a sociální rozvoj začleněných zemí. V případě bezpečnostních hrozeb má tato politika zabránit organizovanému zločinu, etnickým konfliktům, ilegální imigraci, rozšiřování

zbraní hromadného ničení a dalším hrozbám, které by ovlivnily vnitřní stabilitu EU. (mzv.cz, 2011, b)

Projekt Východní partnerství byl schválen a potvrzen Evropskou radou a Evropské komisi bylo svěřeno připravit určité návrhy do jara 2009 s důrazem na rozdílné přístupy ohledně zemí účastnících se projektu Evropské politiky sousedství. Pro země, které se účastní projektu Východního partnerství, se plánovalo vytvoření zóny volného obchodu, zjednodušení vízového styku, podepsání asociačních dohod a také spolupráce v energetickém sektoru. Cesta ke schválení projektu Východního partnerství se dynamicky rozvíjela a byla značnou měrou ovlivněna rusko-gruzínským ozbrojeným konfliktem v roce 2008, který se dostal do mezinárodního podvědomí. Mimo jiné polsko-švédský projekt Východního partnerství byl obnoven, oproti Středomořskému společenství, za které se přimlouval francouzský prezident N. Sarkozy. Východní partnerství na rozdíl od francouzské koncepce nepředvíдалo rozdílné financování a vytvoření vlastního sekretariátu. V zprávě pracovního dokumentu Evropské komise byla již 3. prosince 2008 předložena hlavní kritéria a myšlenky Východního partnerství, které byly upraveny a poté byly zaneseny do Deklarace Evropské rady a schváleny 18 až 19. března 2009. Projekt Východního partnerství byl s konečnou platností podepsán 20. března 2009 Radou EU a s prohlášením s tím, že oficiální start bude 7. května 2009 v Praze. (Ilnytska, 2014, s. 115)

V první polovině roku 2009 ČR předsedala v Radě EU a z tohoto důvodu se uskutečnil první zakládající summit právě v Praze, kde byl projekt Východního partnerství nakonec schválen a uveden v platnost dne 7. května 2009.

Další následné summity se konaly vždy ve dvouletých cyklech. V roce 2011 ve Varšavě, 2013 ve Vilnius, 2015 v Rize, 2017 v Bruselu.

Východní partnerství lze dále rozdělit podle charakteru spolupráce, a to na bilaterální dimenze Východního partnerství – týká se jednání EU s jednotlivými partnerskými státy (asociační dohody, víza, liberalizace). Multilaterální dimenze Východního partnerství se týká celkové spolupráce EU se šesti partnerskými státy (summity, setkání ministrů zahraničí, spolupráce na bázi čtyř platforem). (mzv.cz, b)

Platformy zahrnují iniciativy, jako je dobré vládnutí a demokracie, ekonomická integrace, přizpůsobení se politice EU, energetická bezpečnost a mezilidské kontakty. (Korosteleva, 2011, s. 12) Tyto platformy se budou realizovat na základě podepsání

asociačních dohod obsahujících celou řadu konkrétních projektů, které by měly partnerské země více sblížit v jeden ekonomický spolek. Počítá se s tím, že těchto pět orientačních iniciativ bude zpracováno a přizpůsobeno pro potřeby partnerských zemí. V celku Východní partnerství působí jako lepší program, který má větší schopnost přidat nový impuls do Evropské politiky sousedství a realizovat se v dané oblasti. Podle Štefana Füleho, komisaře pro rozšiřování a ENP, je Východní partnerství lépe vybaveno prostředky na podporu demokracie a tržních reforem v partnerských zemích, aby se podpořila jejich státnost a došlo ke sblížení s EU. (Korosteleva, 2011, s. 13)

1.3 Státy Východního partnerství

V této podkapitole je uvedeno šest zemí Východního partnerství. Záměrem je poskytnout stručné informace a poukázat na to, jaké má země státní zřízení, zeměpisné a náboženské rozdíly, stručně popsat zemi z pohledu politického a ekonomického zařazení. Taktéž je záměrem sdělit, od kdy se začala rozvíjet spolupráce s Evropskou unií, a následně i důvody a cíle spolupráce v programech, které předcházely samotnému Východnímu partnerství.

Arménie

Arménie, plným názvem Arménská republika, je unitární národní stát, který se při tzv. „Sametové revoluci“ vymanil z oligarchické moci a od roku 2018 je parlamentní republikou. Zeměpisně se nachází ve vnitrozemí mezi Evropou a Asií v Zakavkazsku. Na severu má hranice s Gruzii a na východě s Ázerbájdžánem. (businessinfo.cz, 2021, d)

Partnerství mezi EU a Arménií je založeno na základních prvcích mezinárodního práva, respektování demokracie, lidských práv a tržního hospodářství, které vyplývají z dohody o partnerství a spolupráci (PCA)³ podepsané v dubnu 1996 a ratifikované v červnu 1999. Tato dohoda vymezuje právní rámec mezi EU a Arménií a umožňuje širší spolupráci a pole působnosti v politickém dialogu, legislativě, ekonomice, obchodu, investicích a kulturní spolupráci. V roce 2017 byla stávající dohoda nahrazena novou dohodou, která umožňuje těsnější spolupráci mezi EU a Arménií.

³ Partnership and Co-operation Agreement

14. června 2004 byla Arménie začleněna do programu Evropské politiky sousedství (ENP), který se rozšířil o spolupráci EU s Arménií a stal se nástavbou Dohody partnerství a spolupráce. Cílem ENP bylo navrhnout účinnější plán, jakým EU a sousedící země budou budovat své partnerství a kde by EU měla monitorovat své zájmy postavené na principech demokracie, právního státu, lidských práv a ekonomické pomoci.

V roce 2009 se Arménie stala členem programu Východního partnerství, kde posílila svou politickou spolupráci s dalšími pěti partnerskými zeměmi. Východní partnerství jí umožnilo pevnější hospodářské a politické spojení s EU v podpoře dopravy, zemědělství, ochrany životního prostředí, politické stability a mobility.

Arménie podepsala partnerství pro mobilitu osob s EU již v roce 2011. Obě partnerské strany se dohodly na obousměrném zlepšení přesunu lidí, dále na zabezpečení migračních toků a prevenci nelegální migrace osob. Dalšího pokroku v jednání se dosáhlo v oblasti víz a vydávání osob mezi EU a Arménií. Dohoda byla dojednána a podepsána v lednu 2014. (eeas.europa.eu, 2016, a)

I když Arménie je hornatá a nejmenší země mezi zeměmi Východního partnerství, je ekonomika postavená především na zemědělském a průmyslovém odvětví. (oecd-ilibrary.org, 2020) V roce 2018 byl růst HDP +5,2 %, v roce 2019 byl +7,6 % a v roce 2020 došlo k propadu o -7,6 % vlivem pandemie, ale hlavním důvodem byla válka o Náhorní Karabach. V roce 2020 bylo nejvíce zasaženo stavebnictví, obchod a cestovní ruch. Důsledky války zasáhly zemi více než dopady pandemie. Toto se negativně podepsalo na růstu inflace v roce 2020, která dosáhla 3,7 % a v roce 2021 vzrostla na hodnotu více než 6 %. Míra nezaměstnanosti v zemi vzrostla z 18 % na 22 %. (businessinfo.cz, 2021, d)

Ázerbájdžán

Je sekulárním muslimským státem, který vznikl v roce 1991 po rozpadu Sovětského svazu. Politická situace se stabilizovala po roce 1995, kdy po schválení ústavy vznikla poloprezidentská republika. (businessinfo.cz, 2021, e)

Ázerbájdžán se nachází v oblasti jižního Kavkazu na břehu Kaspického moře, ale je považován za vnitrozemský stát, protože nemá přímý přístup ke světovému oceánu.

Jednou ze zásadních předností Ázerbájdžánu je spolupráce s Evropskou unií. Zájem členských států EU o spolupráci s Ázerbájdžánem je lákavý kvůli vhodné poloze, která je na strategickém křížení obchodních cest Evropy a Asie. (republic.preslib.az)

Spolupráce Ázerbájdžánu a EU byla již několikrát ztvrzena politickými dohodami. Jednou z nejvýznamnějších je dohoda o partnerství a spolupráce mezi EU a Ázerbájdžánem v roce 1999. Cílem této dohody bylo posílení demokracie, zlepšení rozvoje investic, obchodu, ekonomiky, kultury a legislativy. (eeas.europa.eu, 2016, b) Dále je Ázerbájdžán zapojen do programu Evropské politiky sousedství, který by měl vytvořit nové příležitosti a možnosti pro získání určité části vnitřního trhu EU a dosažení možnosti lepší integrace a volnějšího pohybu lidí, služeb, kapitálu a zboží. (republic.preslib.az)

Dále je členem Východního partnerství a členem Organizace černomořské hospodářské spolupráce. (eeas.europa.eu, 2016, b)

Dominantou Ázerbájdžánu je ropný a plynárenský průmysl, který činí asi 38 % HDP v roce 2018 a z toho tvoří 98 % exportu. V důsledku kolísajících cen ropy je země velmi ekonomicky zranitelná. V roce 2018 ekonomika zaznamenala reálný růst pouze o 1,4 %, který byl podpořen mírně rostoucí cenou ropy. Ázerbájdžán má také snahu podpořit exportní kapacitu a růst ekonomiky také v neropných odvětvích. Mezi významné obchodní partnery se řadí EU, se kterou měl Ázerbájdžán 54 % celkového exportu v roce 2018. Významnými partnery jsou také dále Rusko a Turecko. (oecd-ilibrary.org, 2020)

Bělorusko

Bělorusko má státní zřízení prezidentské republiky. Od roku 1994 je prezidentem Alexandr Lukašenko, který nastolil v zemi autoritativní režim. Lidská a občanská práva se dostala na nejnižší možnou úroveň. Je zároveň posledním evropským státem, kde je vykonáván trest smrti.

Nízký export zboží v důsledku koronavirové epidemie a vyhrocená politická situace ohledně prezidentských voleb⁴ ztlačily ekonomiku země a snižují životní úroveň obyvatelstva. Krize měla za následek nárůst inflace a větší zadluženost země.

⁴ČR a převážná většina evropských států neuznala regulérnost voleb a prohlásila volby v Bělorusku v srpnu 2020 za zfalšované.

V následujících letech jsou vyhlídky růstu běloruské ekonomiky značně omezené a budou záviset na spolupráci s Ruskem⁵ a vývoji vztahů mezi EU a USA. Bělorusko je konzervativní v oblasti změn v politické a hospodářské struktuře, která se spravuje centralizovaně přes jednotlivá ministerstva, která svojí činností potlačují rozvoj soukromého sektoru. (businessinfo.cz, 2021, a)

Evropská unie se aktivně podílí na jednáních s Běloruskem o prioritách v programu Východního partnerství a jedná se především o navýšení ekonomické a energetické pomoci. Také se úspěšně podařilo uzavřít dohody ohledně zpětné výměny osob a víz, které vstoupily v platnost 1. července 2020.

EU vyvíjela snahu podporovat projekty pro lokální regiony, fond EBRD⁶ podporoval půjčkami udržitelnost životního prostředí a energetické účinnosti. EU se snažila podporovat změny v Bělorusku, které by vedly k jejímu členství ve WTO. (eeas.europa.eu, 2016 c)

V roce 2016 byla započata vyjednávání o prioritách partnerství mezi EU a Běloruskem. Tato jednání jsou nyní přerušena, protože se situace po volbách v říjnu 2020 značně zkomplikovala v dalších rozhovorech. EU upozorňovala na porušování lidských práv při nepokojích na demonstracích proti nekorektnosti voleb v Bělorusku. V současné době je oboustranný politický dialog pozastaven (eeas.europa.eu, 2016 c), ale EU nadále poskytuje podporu běloruským občanům a zároveň se zaměřila na svou dvoustrannou finanční pomoc. V rámci odvety běloruská vláda formálně pozastavila svou účast v politice Východního partnerství, a to dne 28. června 2021. (europarl.europa.eu)

Ekonomiku Běloruska tvoří především zpracovatelský průmysl (51 % HDP) a za ním následuje zemědělství, maloobchod, velkoobchod, které tvořily roku 2017 10 % HDP.

Významný podíl na hospodářství Běloruska mají velké státní podniky, které v roce 2016 vygenerovaly třetinu přidané hodnoty. Do jisté míry je země závislá na obchodu

⁵ Nevýznamnější obchodní partner, se kterým Bělorusko udržuje vzájemné vztahy. Pro názornost s EU je objem zahraničního obchodu na úrovni 20 %.

⁶ Z fondu EBRD (The European Bank for Reconstruction and Development) v Bělorusku prostřednictvím programu „Horizont 2020“ se přispělo 200 mil. EUR na energetickou účinnost zdrojů v průmyslových procesech.

s Ruskem, který činil v roce 2018 až 38 % exportu. Bělorusko má preferenční přístup na Ruské trhy a také využívá zvýhodněné ceny ruské energie. (oecd-ilibrary.org, 2020)

Gruzie

Je prezidentskou republikou s parlamentní demokracií.

Gruzie se nachází na křižovatce východní Evropy a západní Asie a je jednou ze zemí jižního Kavkazu, která sousedí s Ázerbájdžánem a Arménií.

Gruzie se v zahraniční politice aktivně snaží vyvíjet vztahy s EU a euroatlantickým směrem, ale na druhé straně nadále spolupracuje s Ruskem.

Gruzie se aktivně snaží spolupracovat se svými partnery (Ázerbájdžán, Arménie, Turecko) a rozvíjet regionální trh k získávání nových investic. Nejsou jí také lhostejné asijské země včetně Číny, se kterou podepsala dohodu o volném obchodu v květnu roku 2017. (businessinfo.cz, 2021 b)

Společnými hodnotami EU je nastolit stabilitu a mír v Gruzii a také v rámci programu realizovat politické a hospodářské reformy, které umožní hospodářský a sociální rozvoj.

Mezi EU a Gruzii byla podepsána Dohoda o přidružení (AA) v červnu 2014, která začala platit 1. července 2016. Tato dohoda spolu s DCFTA⁷ je klíčovou pro integraci s EU. V zájmu Gruzie je dále rozvíjet právní stát a demokracii, lidská práva, veřejnou správu a hospodářský rozvoj.

Gruzie je jednou ze 16 partnerských zemí evropské politiky sousedství, která je součástí zahraniční politiky EU zajišťující bezpečnost a stabilitu EU a okolních států. V roce 2009 byla Gruzie zahrnuta do programu Východního partnerství, které by jí mělo zajistit lepší mobilitu občanů, podporu reforem, zlepšit spolupráci v odvětvích, jako jsou životní prostředí, energetika a doprava. Dále v zájmu politiky EU bylo poskytnout podporu územní celistvosti Gruzie.

V posledních letech Gruzie zaznamenala hospodářský vzestup, za který vděčí probíhajícím ekonomickým reformám. Těmito reformami bylo dosaženo jiného postupu při výběru daní, začlenění země do zahraničního obchodu a přísunu investic do země, rychlejšího přesunu zboží a úspěšnějšího boje s korupcí. Taktéž EU prostřednictvím

⁷ Dohoda o prohloubené a komplexní zóně volného obchodu.

mezinárodní spolupráce pomáhá rozvoji hospodářské politiky Gruzie a poskytuje podporu pro snazší sladění s normami EU. (eeas.europa.eu, 2018 d)

Moldavsko

Moldavsko je parlamentní republika a její hranice jsou mezi Rumunskem a Ukrajinou.

Moldavsko je zapojeno do mnoha programů a dohod s EU, které jsou vícestranné. Již v roce 1998 byla podepsána dohoda o partnerství a spolupráci, kterou v roce 2014 následně nahradila dohoda o přidružení mezi Evropskou unií a Moldavskem. Touto dohodou došlo k prohloubení zóny volného obchodu (DCFTA) a k podpoře hospodářské a politické integrace. Ze strany EU je snaha podpořit demokracii, lidská práva, právní stát v rámci programové spolupráce s Radou Evropy.

Moldavsko je v současné době jednou ze zemí zapojených do programu Východního partnerství, která navazuje na program evropské politiky sousedství. Mimo jiné se země Východního partnerství a Evropské unie zavázaly, že v rámci dohod ve volném obchodu umožní liberalizaci víz a podporu projektů financovaných z fondů Evropské unie. To by mělo poskytnout snazší přístup na trh EU a zároveň otevřít možnosti pro lepší investice. Přístup na evropské trhy se zjednoduší a zvýší, pokud Moldavsko doladí své bezpečnostní a zdravotní úrovně podle norem EU. Aby mohlo Moldavsko vyvážet své zemědělské produkty, a to především živočišnou produkci, je třeba provést reformu bezpečnosti potravin, jelikož bezpečnost spotřebitele v Evropské unii podléhá přísné kontrole. Moldavským společnostem se otevřou i další trhy, pokud se dokáže přizpůsobit standardům EU. Výrobky splňující normy EU jsou bez překážek distribuovány po celém světě.

Moldavsko, podle dohody o přidružení, nyní může volně obchodovat s Evropskou unií, Společenstvím nezávislých států a Ruskem, protože Dohoda o přidružení s EU je slučitelná s ostatními dohodami o volném obchodu. Moldavsko si zároveň ponechává svou svrchovanost pro obchodní politiku, jelikož není zapojeno do žádné celní unie. (eeas.europa.eu, 2016 e)

Ukrajina

Ukrajina je unitární poloprezidentskou republikou s jednokomorovým parlamentem. Rozprostírá se na jihovýchodě Evropy. Ke vzniku samostatného státu přispěl rozpad SSSR. Ještě dodnes se Ukrajina potýká s postsovětským dědictvím a taktéž je názorově rozdělena postojem ke směřování zahraniční politiky. Obyvatelstvo západní Ukrajiny se přiklání spíše k Evropské unii a východní část obyvatelstva se orientuje na Rusko jak politicky, tak i ekonomicky. K této pomyslné rozdělenosti země došlo v roce 2004 po Oranžové revoluci⁸ a také v roce 2014 při Majdanu⁹. Po těchto obou událostech se země začala ubírat prozápadním směrem.

Majdan se také stal, svým způsobem, katalyzátorem k podepsání asociační dohody EU a Ukrajiny, o které bylo mnoho let ve vyjednávání, a také došlo ke zrušení vízové povinnosti pro ukrajinské občany do EU za účelem cestování. Orientace na západ a EU je hlavní doménou zahraniční politiky Ukrajiny. (businessinfo.cz, 2021 c)

Po podepsání Dohody o přidružení mezi EU a Ukrajinou v roce 2014, která vešla v platnost roku 2017, se partnerské vztahy dostaly na těsnější úroveň spolupráce než předtím. Především pro Evropskou unii je Ukrajina přednostním partnerem. Společným cílem partnerských zemí je politické přidružení a ekonomická integrace. Po pěti letech od Majdanu Ukrajina uskutečnila řadu reforem. Pokud Ukrajina bude pokračovat v reformách, pak ji EU bude i nadále podporovat, je to jedna ze zásad tohoto partnerství. Finanční prostředky na podporu Ukrajiny od roku 2014 činily 200 mil. EUR, a to každý rok, jsou poskytovány z Evropského nástroje sousedství (ENPI) na posílení hospodářství, podporu veřejné správy. (eeas.europa.eu, 2016 f)

Skutečnosti vyplývající z Majdanu byly také spouštěcím mechanismem násilné reakce z ruské strany, která vedla v roce 2014 k anexi Krymu a k začátku války v Luhanské a Doněcké oblasti. (businessinfo.cz, 2021 c)

⁸ Po druhém kole prezidentských voleb na Ukrajině v listopadu 2004 došlo k sérii protestů pod vedením strany „Naše Ukrajina“ Viktora Juščenka a došlo k opakování voleb, kde zvítězil Juščenko. Oranžová byla barva Juščenkova volebního bloku, od tohoto dostala název „Oranžová revoluce“.

⁹ Euromajdan (ukrajinsky [jevromajdan] „Evropské náměstí“), kde konaly velké občanské protesty na Ukrajině vedoucí ke svržení protidemokraticky jednajícího proruského prezidenta Janukoviče.

2 CESTA UKRAJINY K EVROPSKÉ UNII

Tato kapitola se zaměřuje na geopolitické postavení Ukrajiny. Popisuje počátky začleňování Ukrajiny do evropského prostoru. Poukazuje na překážky, které stály při podepisování asociační dohody, která v tu dobu byla pro Ukrajinu vstupní branou do vytoužené Evropy. Je zde popsán význam asociační dohody. Dále obsahuje index, který hodnotí a porovnává postavení Ukrajiny s ostatními státy v rámci Východního partnerství.

2.1 Geopolitické předpoklady Ukrajiny v procesu evropské integrace

Přání Ukrajiny mít těsnější integraci s Evropou vždy mělo historický a geopolitický původ. Ukrajina je svojí rozlohou jednou z největších zemí na evropském kontinentu a je významným účastníkem v probíhajících procesech v Evropě. V tom případě by měla být zapojena do integračních procesů definujících její postavení v Evropě. Z geopolitického hlediska má Ukrajina zájem o zajištění bezpečnosti a rozšíření sítě kolektivní bezpečnosti v Evropě. Ukrajina usiluje o technologickou modernizaci a inovaci v domácí výrobě a přeje si obsáhnout složité technologie, jelikož stávající rozvojová strategie je založena na základech průmyslového charakteru, a je tedy již nedostatečná.

Již delší dobu je Ukrajina pro Evropu zajímavým partnerem s ohledem na utváření kolektivní bezpečnosti na evropském kontinentu, především velkým potenciálem je spotřebitelský trh, významný zdroj levné pracovní síly a nevyužitý vědecký, technický a průmyslový potenciál země. (geograf.com.ua)

Po získání nezávislosti Ukrajiny v roce 1991 se vedlo hodně diskusí ohledně vhodného geopolitického postavení, které by bylo přínosem pro Ukrajinu na mezinárodní scéně, především v Evropě. Pokud chceme hodnotit všechny výhody a nevýhody geopolitického postavení Ukrajiny, pak se toto postavení považuje za velmi výhodné, což přitahuje řadu účastníků mezinárodních vztahů, obzvláště sousedních zemí, jako je Rusko, Polsko, Německo, Turecko a další. Ukrajina leží mezi Evropou a Asií, mezi západní a východní civilizací, kde je dobrý přístup k moři, do kterého se vlévá několik velkých evropských řek, jako jsou Dunaj, Dněstr, Dněpr, a má velkou

plochu úrodné půdy a nalezišť nerostných surovin. Nejde přitom opomenout výhodnost tranzitní polohy pro ropovody a plynovody z Ruska do střední a jihovýchodní Evropy a také bezprostřední sousedství s ekonomickým a politickým centrem atraktivním, jako je Evropská unie. Tyto všechny aspekty vyzdvihují Ukrajinu ve světové geopolitice. (Zinko, 2012, s. 113)

Výhody geopolitického postavení Ukrajiny pro mezinárodní bezpečnost a efektivní spolupráci byly zdůrazňovány řadou politiků. Ukrajina, která se nachází na hranicích mezi dvěma částmi světa, s největší rozlohou a počtem obyvatel, s vlastními rozmanitými přírodními zdroji, by se mohla stát spojníkem pro sblížení společných zájmů západní a východní civilizace. Je strategickým terčem politických a ekonomických zájmů, jak Ruska, tak i Západu, které by se daly realizovat prostřednictvím Ukrajiny. (Zinko, 2012, s. 115)

Současným úkolem Ukrajiny je návrat k evropskému prostoru, od kterého se odklonila po událostech, které se odehrály v roce 1654 ve městě Perejaslavi, kde proběhlo setkání představitele kozáckého shromáždění Bohdana Chmelnického se zástupci ruského cara Alexeje Michajloviče, aby se dohodli na ukončení nepokojů. Zde se obě strany dohodly na připojení levobřežní Ukrajiny k carskému Rusku. Od tohoto data byla Ukrajina rozdělena mezi Rusko a Polsko-litevský stát a hranici mezi levobřežní a pravobřežní Ukrajinou zde tvořila řeka Dněpr. (encyclopediaofukraine.com)

Strategická otázka vývoje Ukrajiny cestou evropské integrace nebyla ale vždy přijímána jednoznačně. Řada politiků se vždy shodovala na tom, že místo Ukrajiny je v Evropě, ale ne vždy docházela ke stejnému názoru. Nejhlasitěji se ozývali ti, kteří mluvili o geopolitické otázce, že není o čem diskutovat, když Ukrajina se nachází v Evropě, tím více v samém centru Evropy. Druzí však oponovali, že cesta do evropské společnosti je složitá a zdlouhavá a že by bylo naopak jednodušší jít společně s Ruskem a SNS¹⁰. Na tyto a odpovědi byly vždy argumenty, že „euroasijský výběr“ Ruska nezapadá do kontextu z důvodu neevropské národnosti mnoha národů SNS, kdežto Ukrajinci jsou čistě evropskou národností z dávné historie. (Šarov 2019, s.143-144). Ale těmto politikům často připomínali slova prezidenta Evropské komise Romana Prodiho: *„Lidé na Novém Zélandu se také cítí být Evropany. A to je problém. Ale my se*

¹⁰ Svaz nezávislých států, země bývalého SSSR.

nemůžeme omezovat na studium historických kořenů. Musíme také dát EU přirozenou velikost.“ (euobserver.com, 2002)

Když se mluví o „Evropě“, nejde tolik o zeměpisné rozložení od Brestu k Uralu a od norských fjordů k Sicílii, ale jde o národy a země, které patří k evropské civilizaci. Nejde o místo Ukrajiny v Evropě, ale jde o postavení, jaké mají Ukrajinci mezi evropskými národy. Už nyní Ukrajinci chápou, co se skrývá pod pojmem připojení do EU a že to přináší tradice a pravidla do jejich každodenního života, s jakými žijí národnosti „starého kontinentu“, jelikož podle významu se ukrajinská pravidla a tradice považují za evropské. Pod pojmem euro integrace je myšleno dosažení plného členství v EU a v NATO. (Šarov, 2019, s. 143-144)

Na legislativní úrovni je zahraničněpolitická priorita Ukrajiny definována členstvím v Evropské unii. Jak bylo prezidentem Ukrajiny zmíněno na každoročním zasedání „Verchovnou Radou“ v roce 2012, evropské směřování Ukrajiny je neměnné a je předurčeno samotným faktem příslušnosti ukrajinského národa k společenství evropských národů. Strategickým mezníkem určujícím rozvoj státu je integrace do evropského a politicko-humanitárního prostoru. V současné době jsou základy spolupráce mezi Ukrajinou a EU založeny na právních základech, a to na dohodě o vzájemné spolupráci z 14. června 1994 a na asociační dohodě, která předpokládá hlubokou a komplexní zónu volného obchodu a politické a hospodářské spolupráce s těsnější mírou integrace do Evropské unie. (Anakina, 2014, s. 147)

Řada faktorů ovlivňuje zájem EU rozvíjet vztahy s Ukrajinou. Jedním z nich je geopolitické rozpoložení vyplývající z blízkého sousedství v důsledku posledních vln rozšiřování směrem na východ. Jak vyplývá z Dohody o EU, Evropská unie rozvíjí vztahy se sousedními zeměmi ve smyslu dobrých sousedských vztahů a prosperity, které jsou založeny na základních hodnotách unie, jako jsou těsná spolupráce a mírové vztahy. Jak již jednou poukazoval bývalý šéf Evropské komise R. Prodi, politika sousedství se předpokládá s existencí evropských zemí na Východě i na Západě, s kterými bude mít EU společnou kulturu, ekonomiku, obchod, ale až na výjimku institucí (Evropská rada, Evropský parlament, Evropská komise). Vyplývá to z toho, že Evropa chce mít hranice a přesnou představu o tom, s jakými státy bude sjednocovat evropské země. (Anakina, 2014, s. 148)

Pro každou zemi, taktéž i pro Ukrajinu, platí, že mezinárodní politická aktivita garantuje rozvoj mezinárodní bezpečnosti. Základem a hlavním cílem zahraniční politiky je naplnění národních zájmů a rozvíjení politických a ekonomických vztahů na mezinárodní úrovni. Ukrajinská zahraniční politika je postavená na národních zájmech a geopolitických prioritách, které mají poskytovat rozvoj a prosperitu země a zajišťovat záruku bezpečnosti. (Lavrenko, 2017, s. 65)

Postup evropské integrace pro Ukrajinu je směřováním zahraniční politiky, které je prováděno pomocí zavádění reforem a nařízení, aby došlo k naplnění hlavního cíle, a to získání členství v Evropské unii. V rámci realizace evropské integrace Ukrajiny do Evropské unie není jenom vidinou členství, ale spočívá především přiblížení životní úrovně ukrajinských občanů k úrovni občanů žijících v EU a zároveň zachování si své svrchovanosti a posílení geopolitických vyhlídek Ukrajiny jako samostatného státu. (Savenko, 2016, s. 131)

Prvopočátky jednání o sblížení Ukrajiny s Evropskou unií se udály v květnu roku 1992 a výsledkem bylo podepsání první rámcové Dohody o partnerství a spolupráci mezi Evropskou unií a Ukrajinou. Tato dohoda byla podepsána 14. června 1994 a nabyla platnosti 1. března 1998. (Kopijka, 2018, s. 84) Takovýmto způsobem byla Ukrajina zařazena do nových nezávislých států (NIS). Oproti zemím střední a východní Evropy, kterým byly nabídnuty evropské dohody, které jim umožňují stát se členy EU v rámci finanční podpory programu PHARE¹¹. Kdežto NIS byly nabídnuty pouze Dohody o partnerství a spolupráci (PCA), které spadají pod podprogram finanční pomoci TACIS. Zahrnutí Ukrajiny do těchto programů a dohod se pro Evropskou unii stalo strategickým viděním Ukrajiny jako státu mezi Východem a Západem.

Rok 2004 byl mezníkem v dalším kroku spolupráce EU a Ukrajiny a stal se spouštěním bodem programu ENP a přijetí nového prvního dokumentu, který předvídal podepsání AA, což mělo být základem spolupráce mezi EU a Ukrajinou. Co se týče podepsání těchto dohod, byla Ukrajina (Kopijka, 2018, s. 85) rozladěná a dávala najevo, že jejím prioritním cílem bylo plné členství v EU. Ukrajina ENP vnímala jen jako jakousi náhražku za členství. (amo.cz, 2016, a)

Dle strategie ohledně Ukrajiny, která byla přijata v Helsinkách 1999 Evropskou radou, a podle odhadů řady evropských expertů má Ukrajina právo stát se potenciálním

¹¹ Program PHARE poskytoval finanční prostředky deseti kandidátským zemím střední a východní Evropy. Jeho cílem bylo napomoci plnění podmínek stanovených pro vstup do Evropské unie.

kandidátem pro vstup do EU. Naproti tomu se členské země neshodly v otázce důležitosti postavení Ukrajiny jakožto aktéra zahraniční politiky Evropské unie. Samotný dokument není ve svém poslání jednoznačný a postrádá konkrétní cíle a zadání. I samotný formát programu Východního partnerství sliboval nové vyhlídky. (Kopijka, 2018, s. 86).

Asociační dohoda se považuje za nejdůležitější smlouvu, která byla podepsaná v rámci Východního partnerství mezi Ukrajinou a Evropskou unií. Události neměly snadný průběh a byly spojeny s komplikacemi. Dlouhodobá vyjednávání ohledně podepsání asociační dohody mezi EU a Ukrajinou v roce 2011 byla ukončena a podepsání dohody se nekonalo kvůli problémům ohledně zatčení bývalé premiérky Julie Timošenkové. Také se předpokládalo, že k podepsání už nedojde kvůli vleklým průtahům této situace.

S časem situace se trochu zklidnila, když z vězení byli propuštěni Jurij Lucenko a Heorhij Filipčuk, kteří byli ministři během vlády vězněné premiérky, i když nedošlo ke splnění jednoho z hlavních požadavků Evropské komise, a to propuštění Timošenkové. Ale možná svou roli sehrálo to, že uvězněná Timošenková se vyjadřovala o tom, že dohodu by Ukrajina měla podepsat bez ohledu na její situaci.

Monitorování pokroku Ukrajiny na cestě k podepsání asociační dohody prováděla speciální komise Evropského parlamentu, kterou byli pověřeni Pat Cokse (bývalý předseda Evropského parlamentu) a Alexandr Kwasniewski (bývalý polský prezident). Podle těchto odborníků došlo na Ukrajině k pokroku směrem k podepsání dohody s EU, ale nevěřili tomu, že vůbec k podepsání dohody dojde, a to kvůli okolnostem s Timošenkovou. Tito dva politici se snažili vyvinout vliv na Viktora Janukoviče, aby došlo ke změně situace.

Rozhodování Ukrajiny o podepsání AA výrazně změnilo postoj Ruska vůči Ukrajině. Rusko zakázalo dovážet do své země čokoládové bonbóny firmy Roshen, kterou vlastní nejbohatší ukrajinský podnikatel Petro Porošenko, který se netajil svým proevropským směřováním. Krátce před těmito událostmi jednal Porošenko v Bruselu se Štefanem Füleem ohledně politiky sousedství o potřebě zavedení unijních standardů na Ukrajině.

Ze strany Ruska následovaly i další restrikce ohledně ukrajinského dovozu a výroky ze strany ruské vlády, že podepsání asociační dohody bude pro Ukrajinu destruktivní a sebevražedné.

Rusko vnímalo situaci s podepsáním asociační dohody a změnou geopolitického nasměrování Ukrajiny jako prohru, jelikož pro Rusko má Ukrajina zásadní nejen hospodářský, ale i historický a kulturní význam. Podle výroku Štefana Füleho ze zasedání z konference z Jalty: „... *asociační dohoda s Ukrajinou nemá být vnímána jako hrozba, ale jako příležitost k vytvoření zóny volného obchodu od Lisabonu až po Vladivostok*“. (amo.cz, 2013, b) Ale podle představitelů ruské vlády je přípustná pouze jedna možnost, a to bez žádných kompromisů. (amo.cz, 2013, b)

Štefan Füle na konferenci v Jaltě vyjádřil ve svém projevu, že cesta Ukrajiny k podepsání asociační dohody nemá být vnímána jako hrozba, EU nechce izolovat Ukrajinu od Ruska, ale chce nadále usilovat o dobré vztahy a spolupráci mezi Moskvou a Bruslem. A výhody plynoucí z podepsání asociační dohody jsou výhodné pro všechny, jak pro Evropu, Ukrajinu a nevyjímaje z toho i Rusko. Podle něj by se dohoda o přidružení a DCFTA měla vnímat jako příležitost k vytvoření zóny volného obchodu, aniž by se zasahovalo do ukrajinské suverenity. Také doufal, že se summitem ve Vilniusu dojde k podepsání dohody o přidružení a DCFTA mezi Evropskou unií a Ukrajinou. (ec.europa.eu, 2013)

Hlavním bodem summitu ve Vilniusu mělo být podepsání AA a DCFTA Evropské unie s Ukrajinou, což se stalo i hlavním tématem tohoto summitu, avšak došlo k odmítnutí podepsání této dohody ukrajinským prezidentem Viktorem Janukovičem. Evropská unie byla ochotná ustoupit ohledně kritiky nedodržování spravedlnosti týkající se kauzy Julie Timošenkové. Janukovič zdůvodnil odmítnutí dohody o přidružení tím, že nedostal dostatečnou finanční podporu od EU pro ekonomický rozvoj Ukrajiny a došlo by k velkým finančním ztrátám při přerušení obchodu z Ruskem. (zeus.aege.org, 2014)

Výsledky summitu byly takové, že Ukrajina a Arménie nepodepsaly dohodu. Zatímco Moldavsko s Gruzíí podepsaly dohodu o obchodním přidružení s EU. Viktor Janukovič se vyjádřil, že v jednáních bude pokračovat až tehdy, když EU nabídne Ukrajině lepší ekonomickou podporu.

Ukrajíně byla Evropskou unií nabídnuta kompenzace ve výši 1 miliardy EUR za ztráty přísných podmínek v obchodování s Ruskem, pokud by došlo k podepsání dohody. Janukovičovo prohlášení znělo, že Ukrajina potřebuje více času na přípravu. Také bylo naplánováno další setkání na březen 2014, kde se Ukrajina může rozhodnout a přihlásit se.

Z podmínek DCFTA, která je součástí asociační dohody, vyplývají ekonomické výhody týkající se snížení obchodních tarifů, ale na druhou stranu se neberou v potaz ztráty a náklady ze ztrát z obchodování s Ruskem. Také dohoda nabízela snížení cel, a to až o 95 %, když by necelní překážky klesly až o 35 % s porovnáním s rokem 2004. Zároveň dohoda o volném obchodu uspoří ukrajinským exportérům až 497 miliónů EUR. V té době činil ukrajinský export 17 miliard USD do Evropy a 16 miliard USD do Ruska a s podpisem dohody by došlo ke ztrátě 35 miliard EUR za ruský export. Také by nemělo dojít k zasažení automobilového průmyslu, jelikož by Ukrajíně měla být poskytnuta ochrana před dovozem aut z EU, který činil 41 tisíc aut ročně. Pro splnění podmínek Ukrajinou by bylo za potřebí přijmout asi 350 zákonů a EU by měla vyhotovit asi 200 tisíc právních předpisů, což je velmi nákladné a časově náročné. Změny by se týkaly také hospodářské soutěže, což by mohlo rozzlobit ukrajinské oligarchy a donutit je k převodu svých peněz na „bezpečná“ místa. (rt.com, 2013)

2.2 Asociační dohoda

Asociační dohoda je komplexní dohoda mezi EU a Ukrajinou, která zahrnuje politické a ekonomické vztahy. Obchodní část dohody, týkající se obchodování, má vést k vytvoření zóny volného obchodu, která je důležitou součástí dohody.

Za doby vládnutí prezidenta Janukoviče jednání o stavu dohody trvala již několik let. Asociační dohoda měla být podepsána v listopadu 2013 ve Vilniusu na summitu EU. Jak již bylo zmíněno, prezident Janukovič na poslední chvíli změnil své rozhodnutí a nepodepsal zmiňovanou dohodu, což vedlo k následným událostem na Majdanu a dalšímu vyústění problémů ze strany Ruska (anexe Krymu a rozpoutání války v oblasti Donbasu). Nakonec po vleklých jednáních k podepsání AA došlo, a to ve dvou etapách. V březnu 2014 byla podepsána ukrajinským premiérem A. Jaceňukem politická část a vzápětí v červnu 2014 byla podepsána ekonomická část novým

prezidentem Ukrajiny Petrem Porošenkem. Dohoda byla ratifikována v září 2014 Vrchovnou Radou Ukrajiny a Evropským parlamentem a členskými zeměmi EU. I když větší část asociační dohody a dohody o všeobecné zóně volného obchodu má technický význam, má podepsání v roce 2014 převážně strategický a geopolitický význam v dějinách Ukrajiny. (Emerson, 2016, s. 1) Šlo především o svržení vlády prezidenta Janukoviče, který byl proruský, a postavení se proti pokusům Ruska zmařit evropské směřování Ukrajiny.

Dohoda má značný význam pro budoucnost Ukrajiny, jak z ekonomického, tak i politického hlediska. Především zavedení evropských hodnot, jakými jsou demokracie, evropské standardy bezpečnosti a uctívání práv člověka. Dohoda nenabízí možnost členství, ale z dlouhodobého hlediska nevylučuje tuto možnost.

Podstatou dohody je především ekonomický cíl, aby došlo k modernizaci ukrajinské ekonomiky pomocí navyšování obchodování s EU a jinými členskými zeměmi. Pro Ukrajinu je také důležitá reforma ekonomiky a její regulace podle evropských standardů a praxe, stát se takovým způsobem více lákavým objektem pro vnitřní a zahraniční investice k další produkci výrobků a exportu do Evropské unie a světových trhů. (Emerson, 2016, s. 2)

Na podporu reformních procesů na Ukrajině EU od roku 2014 poskytla ze svých finančních ústavů finanční podporu ve výši 15 miliard EUR, a to ve formě grantů a půjček. Jsou to především finanční prostředky z Evropského nástroje sousedství (1,365 miliardy EUR). Také bylo poskytnuto v rámci služby nástrojů zahraniční politiky 116 mil EUR a z fondu EU pro reformu civilní bezpečnosti odvětví na Ukrajině 116 mil EUR. Další neméně významné půjčky byly od Evropské investiční banky a investice Evropské banky na rekonstrukci a rozvoj a také investice poskytované v rámci vnějších investic EU, bylo poskytnuto více než 4 miliardy EUR od každé ze jmenovaných bank. V rámci vytvořených reformních programů EU pečlivě sleduje výsledky v řadě prioritních odvětví: boj proti korupci, reformy v soudnictví, ústavní reforma a novelizace volebního zákona, energetické účinnosti a veřejné správy a zlepšení podnikatelského prostředí. Třetí, poslední dotace makroekonomické pomoci ve výši 600 mil EUR byla Ukrajině 18. ledna 2018 zrušena z důvodu nesplnění stanovených podmínek. Avšak v červnu 2018 EU přehodnotila své stanovisko a souhlasila s vyplacením další 1 miliardy EUR v rámci programu makroekonomické

pomoci. EU také poskytla Ukrajině v rámci makrofinanční pomoci až 1,2 miliardy EUR na pomoc, která by zmírnila hospodářské dopady covidu-19. (europarl.europa.eu)

Asociační dohoda mezi EU a Ukrajinou překračuje svou obsáhlostí veškeré dosavadní dohody, které byly podepsány mezi Evropskou unií a zeměmi východní a střední Evropy, a ukazuje nový směr vzájemných vztahů od partnerství a spolupráce k politickému sdružování a ekonomické integraci. Dále asociační dohoda bude sloužit jak podrobný návod pro řešení ekonomicko-sociálních reforem Ukrajiny se zaměřením na kvalitu EU. Z ukrajinské strany se podařilo zanést do asociační dohody národní zájmy, které by měly zaručit bezvízový styk, který je klíčový pro obchodníky a výrobce v návaznosti na vytvoření zóny volného obchodu.

Asociační dohoda je velmi obsáhlý dokument a tvoří ho více než tisíc stran. Skládá se sedmi částí, preambule, 43 příloh a tří protokolů. Více než 85 % celé dohody tvoří vymezení fungování zóny volného obchodu a hospodářské a odvětvové spolupráce. (vnrda.gov.ua)

Preambule je úvodní prohlášení ke smlouvě, popisuje nejdůležitější body spolupráce mezi EU a Ukrajinou. I přes nepovinný úvodní charakter seznamuje s důležitými doporučeními, společnými hodnotami vymezuje kompletní rámec dohody. Taktéž obsahuje další prvky společných hodnot, na kterých je EU založena, jako jsou respektování lidských práv, demokracie a právní stát sdílený Ukrajinou. Dále obsahuje uznání Ukrajiny jako evropského státu, který má stejnou historii a hodnoty jako členské státy EU. Další odkaz obsahuje evropské integrační aspirace Ukrajiny. EU vítá rozhodnutí Ukrajiny vytvořit udržitelnou demokracii a tržní hospodářství. K dalším bodům patří politické přidružení a ekonomická integrace Ukrajiny s EU.

Po preambuli následuje sedm částí, které jsou „*Obecné zásady*“, „*Politická spolupráce a Zahraniční bezpečnostní politika*“, „*Spravedlnost, svoboda bezpečnost*“, „*Obchod a související záležitosti (TRN)*“, „*Hospodářská a odvětvová spolupráce*“, „*Finanční spolupráce a boj proti podvodům*“, a taktéž institucionální, obecná a závěrečná ustanovení.

Aby docházelo k řádnému aplikování dohody, jsou zaneseny texty obecného a závěrečného ustanovení definující důležité body, na kterých je založena Dohoda o přidružení, a zásady postupného přiblížení ukrajinské legislativy k normám EU. Jsou také určeny konkrétní časové lhůty harmonizace ukrajinské legislativy s legislativou EU

a pohybují se v rozmezí od 2 do 10 let od uvedení dohody v platnost. Také je v dohodě stanoven koncept dynamického sblížení, jelikož právní předpis EU není statický a neustále se rozvíjí. Tento proces přibližování bude mít dynamický charakter v souladu s reformami s EU a úměrné schopnosti Ukrajiny realizovat toto sblížení. Dohoda obsahuje speciální ustanovení pro kontrolu plnění stanovených povinností a jejich realizací vyplývající z této dohody. Proces monitorování a hodnocení je velmi důležitý pro asociační dohodu o prohloubené a komplexní zóně volného obchodu, protože v případě jeho pozitivního výsledku bude mít předpoklad k dalšímu otevření trhu pro ukrajinské aktéry. Rovněž je v dohodě stanoven způsob řešení sporů v případě, že jedna ze stran neplní své povinnosti. Pro řešení obchodních sporů má DCFTA speciální protokol, který je založen na tradičním řešení sporů v rámci WTO. Sama asociační dohoda nemá omezenou platnost mezi Evropskou unií a Ukrajinou, ale zároveň během pěti let strany dohody provedou celkovou analýzu dosažených cílů. (eeas.europa.eu, g)

Za důležité úspěchy od uzavření Dohody můžeme obecně považovat zjednodušení podmínek vývozu produktů z Ukrajiny do Evropské unie. Hlavně odstranění dovozních cel a snížení netarifních omezení na zemědělské produkty. Taktéž zrychlení ekonomického růstu především díky ekonomickým činnostem, jako jsou potravinářství a zemědělství, kožedělný a textilní průmysl, zpracování kovů a služby právníckým osobám. Zlepšení podmínek pro podnikatelské a investiční prostředí. Zvýšení počtu zaměstnanců v sektorech zemědělství, potravinářství, obchodu, oprav a dopravy. S tímto také souvisí navýšení příjmů do státního rozpočtu a podpora přímých zahraničních investic na Ukrajině.

Vláda Ukrajiny zároveň přijímá rozsáhlá opatření, která souvisejí s přípravou vnitřního trhu na pracovní podmínky v rámci zóny volného obchodu mezi Ukrajinou a Evropskou unií. Prováděné reformy se týkají zadávání veřejných zakázek, technické regulace a standardizace atd. Ukrajinská vláda pravidelně pracuje v rámci agendy přidružení na sladění legislativy Ukrajiny s Evropskou unií. (vnrda.gov.ua)

2.3 Postavení Ukrajiny v kontextu Východního partnerství

Projekt Východního partnerství se stal významným nástrojem důležitých reforem pro Ukrajinu, které přispěly k sociálně-ekonomickému rozvoji a bližší integraci Ukrajiny do EU. Od začátku fungování projektu Východního partnerství byla Ukrajina, mezi šesti partnerskými státy, ve spolupráci s EU na předních místech. Později však svou pozici začala ztrácet, jelikož nesplňovala normy provádění reforem. Toto se odrazilo v hodnocení indexu Východního partnerství. (eap-csf.eu, 2013, s.44, a)

Index Východního partnerství byl spuštěn v roce 2011 a na jeho vypracování se podílelo přes padesát odborníků na občanskou společnost ze zemí Východního partnerství a Evropské unie. Tento projekt je financován Open Society Foundations, International Renaissance Foundations (Ukrajina), Evropskou unií a Ministerstvem zahraničních věcí České republiky. (aep-csf.eu, bez datumu, b)

Cílem indexu Východního partnerství je monitorování pokroku, kterého dosáhlo šest zemí Východního partnerství v mezích evropské integrace a udržitelného demokratického rozvoje. Úkolem indexu je měření kroků, které jsou podniknuty cestou k správnému fungování věcí veřejných, ochrany demokracie a lidských práv, dále udržitelný rozvoj s integrací do EU. V indexu je integrace vnímána jako koncept skládající se z norem, které vedou ke sblížení a výměnnému obchodu, rostoucí úloha občanů a veřejných sdružení a obchodních organizací. Předpoklad je, že nadnárodní propojení je přínosné ke vzniku společných evropských a mezinárodních norem, což přispívá k pevnějším vztahům s EU. Poukazuje se na to, že rostoucí obchod posiluje domácí společnost, která má zisk ze zahraničních investic a zároveň si uvědomuje důležitost soudů, kterým je zaručena ochrana práv investorů. Základem soudního systému je profesionalita a spravedlivost v úkonech, což by mělo vést k přilákání zahraničních investorů.

Index rozlišuje dvě kategorie, a to přiblížení (aproximace) a propojení (linkage). První uvedená kategorie prezentuje, do jaké výše země Východního partnerství aplikovaly mezinárodní standardy a důležité normy EU. Druhá kategorie se skládá ze tří částí, které definují mezinárodní bezpečnost a spolupráci, ekonomiku a obchod a občany v Evropě. (aep-csf.eu, bez datumu, b)

Také mapuje vývoj v probíhajících reformách a také vydává doporučení, které by mělo nasměrovat země v procesu reformem a v případě v oslabení pokroku, aby došlo k zvratu tohoto poklesu.

Index není vyhraněn pouze na normativní přístup nebo sladění se standardy a normami EU, ale reflektuje existující změny ve společenské, ekonomické a politické rovině. Také odráží hladiny dohod mezi zeměmi Východního partnerství a EU. (eap-csf.eu, 2020, s.12, c)

Podle indexu v roce 2015 a 2016 Ukrajina zaznamenala mírné úspěchy, ale stále není lídrem Východního partnerství. V jednom bloku Ukrajina zaujímá třetí místo po Gruzii a Moldavsku a v druhém bloku se umístila za Moldavskem. Během posledních tří let Ukrajina provedla nejvíce změn a přiblížila se Evropě, což se jí podařilo i během složitých událostí. Ratifikace asociační dohody mezi Ukrajinu a EU a její zavedení do praxe a získání dlouho očekávaného bezvízového styku se stalo nejvýznamnějším pokrokem. K dalšímu pokroku lze dále zařadit přijetí nové legislativy ve státní sféře a vytvoření protikorupčních orgánů a zavedení elektronického systému zadávání veřejných zakázek (ProZorro)¹². Eurointegration-indexem bylo také zaznamenáno, že Ukrajina vede mezi zeměmi Východního partnerství v blocích nezávislých soudů a svobody slova. Nejvyššího hodnocení se Ukrajině dostává v kategoriích, jako jsou mezinárodní bezpečnost, spolupráce a politický dialog. Je to důsledkem politické integrace Ukrajiny do bezpečnostních struktur EU. Odvíjí se od toho to, že Ukrajina jako jediná země Východního partnerství každoročně pořádá summity s EU na nejvyšší vládní úrovni.

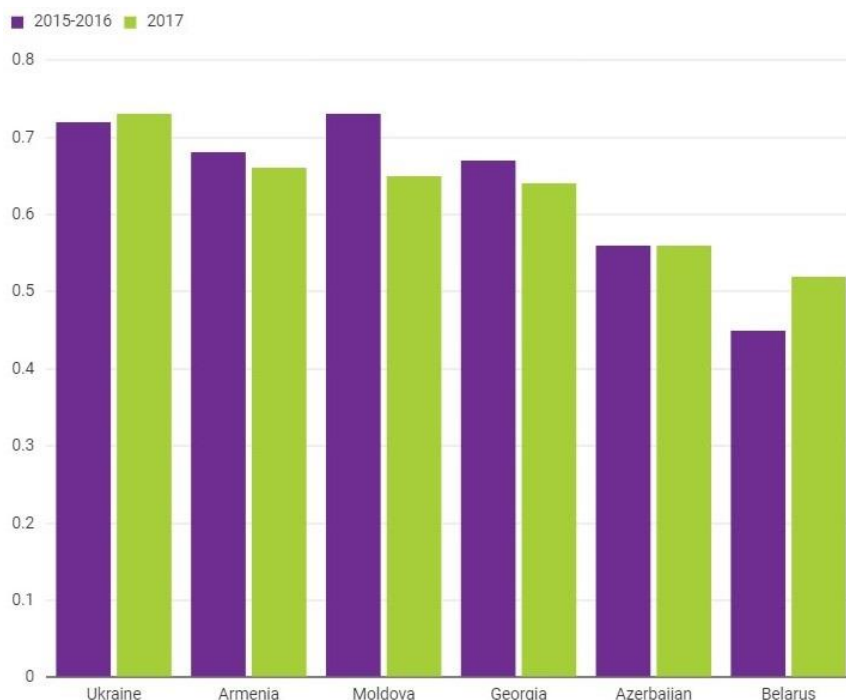
V kategoriích, jako je vědecká a kulturní výměna, Ukrajina spolu s Ázerbájdžánem zaostávají. Viditelně se to odráží na výdajích do těchto kategoriích v přepočtu na jednoho obyvatele. Ukrajina a Moldavsko zaostávají v hodnocení příznivosti obchodních podmínek i přesto, že mají podepsanou asociační dohodu, v které je součástí i dohoda o prohloubeném volném obchodu. Dále se obě země umístily nejhůře ze všech v oblasti obrany a ochrany vlastnických práv a měly nízkou efektivitu fungování antimonopolní politiky. (euromaidanpress.com)

¹² ProZorro je veřejný elektronický systém zadávání veřejných zakázek, kde státní a obecní zákazníci vyhledávají výběrová řízení na nákup zboží, prací a služeb a obchodní zástupci soutěží o příležitost stát se státním dodavatelem.

Podle indexu Východního partnerství z roku 2017, který byl zveřejněn Forem občanské veřejnosti, Ukrajina dosáhla menšího pokroku oproti Arménii, Gruzii a Moldavsku, které zůstávají o trochu pozadu.

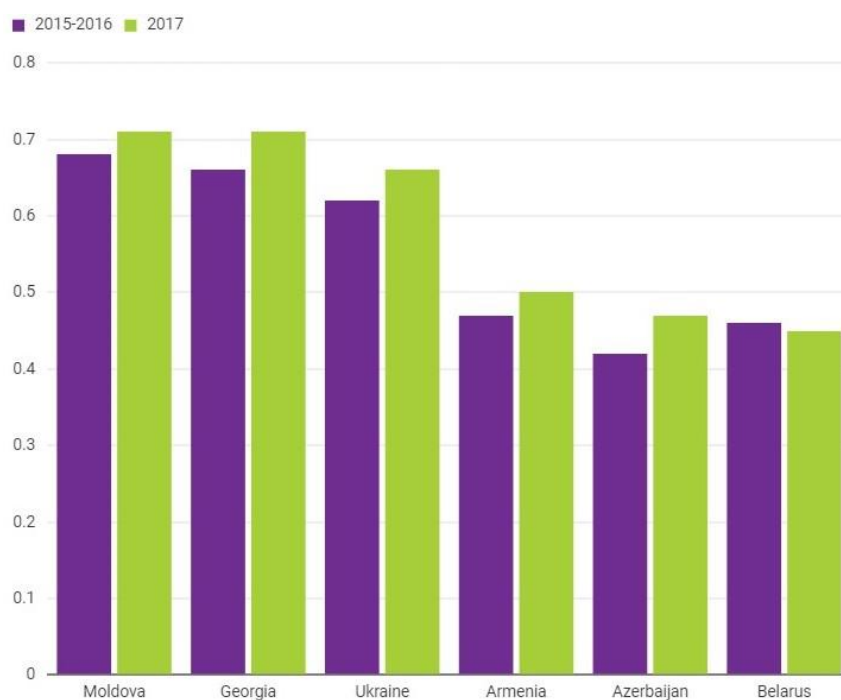
Cílem výzkumu bylo sledování pokroku, kterého dosáhly země Východního partnerství v roce 2017, a to ve dvou kategoriích. První kategorie sledovala udržitelné demokratické instituce a druhá kategorie ukazuje úroveň integrace s EU se zapojením obchodu a mobility (viz níže připojené grafy, které přehledně znázorňují obě kategorie). Zpráva poukazuje na to, jak málo se lídři Východního partnerství přiblížili k normám a standardům Evropské unie. Jedná se především o členy asociované dohody, Gruzie, Moldavska a Ukrajiny. Ukrajině se podařilo učinit úspěšné kroky v oblasti bilaterálního obchodu a mobility a postoupila o 0,01 bodu na 0,73 bodu s porovnáním indexu z let 2015 až 2016. (voxeurop.eu, 2019)

Graf 1: Index EaP Aproximace (přiblížení)

Zdroj: VOXEUROP.EU, online, cit. 2021-12-01

Graf 2: Index EaP Linkage (propojení)

Zdroj: VOXEUROP.EU, online, cit. 2021-12-01

Podle výsledku indexu 2018 až 2019 si nejlépe vedla Gruzie a její zlepšení se podařilo ve všech odvětvích. Za Gruzii se umístila Moldávie díky posílení v sekci mezilidských vztahů, ale zároveň došlo ke zhoršení v sekci mezinárodní bezpečnost a politický dialog s Evropskou unií. Díky zhoršení politického dialogu s Evropskou unií došlo po rozhodnutí Evropské komise ke snížení finanční pomoci o 20 milionů EUR ročně pro rok 2018 až 2019, z důvodu obav z nedodržování demokracie a porušování lidských práv. V sekci odvětvová spolupráce a obchodní vztahy nadále vede Ukrajina a Moldavsko, které profitují ze silných vztahů s EU. Moldavsko a Ukrajina dosáhly největšího podílu dovozu z Evropské unie, jelikož Evropská unie je největším obchodním partnerem těchto zemí. Oproti tomu tři země jižního Kavkazu a Bělorusko mají příznivější podnikatelské podmínky oproti Moldavsku a Ukrajině.

Nejnižších výsledků ve všech sekcích dosáhlo Bělorusko a Ázerbájdžán, a to z důvodu nedostatečné spolupráce v rámci dohody o přidružení a nedostatečné účasti v programech EU, které zprostředkovávají mezilidské kontakty. (eap-csf.eu, 2020, s.18)

Ukrajina se umístila celkově na třetím místě, ale byla na druhé příčce v mezinárodní bezpečnosti, politickém dialogu, sektorové spolupráci a obchodu. V sekci občané v Evropě Ukrajina měla nedostačující výkon, i když účast v projektech v absolutním

součtu oproti ostatním zemím byla maximální, ale v přepočtu na počet obyvatel zaostává, což si žádá zvýšení nabízených příležitostí. Nicméně si Ukrajina udržela pozici lídra v politickém dialogu s EU a znovu získala postavení v sekci bezpečnost hranic. (eap-csf.eu, 2020, s.19)

Země Východního partnerství dosáhly během deset let významného pokroku v reformách ekonomiky a integraci na mezinárodním trhu, a to díky projektu EU4Business Connecting Companies¹³ (EU4BCC), který podporuje malé a střední podnikání, hospodářský růst a růst zaměstnanosti. Tento program byl zahájen v rámci Východního partnerství v roce 2009 mezi Evropskou unií a šesti zeměmi Východního partnerství. Účelem tohoto projektu bylo posílení užších sousedských vztahů, vztahů s EU a posílení hospodářského rozvoje. (connectingcompanies.eu, 2020, a)

V rámci tohoto programu EU4BCC země Východního partnerství dosáhly vyrovnaného pokroku v sektoru malých a středních podniků díky příznivějšímu prostředí pro podnikatele. V roce 2018 MSP¹⁴ tvořily až 99,8 % v celém podnikatelském odvětví, přičemž připadalo až 96 % na malé podnikání. Z celkové zaměstnanosti v podnikání na Ukrajině tvořily MSP ve výši 63 %, čímž se vygenerovalo až 49 % přidané hodnoty v podnikatelském sektoru.

Ekonomická spolupráce mezi Ukrajinou a EU hraje dosti významnou roli v podpoře malého a středního podnikání. Ukrajina získala nejvíce finanční podpory z programu Evropské komise EU4BCC po podpisu dohody o přidružení. Na Ukrajině bylo vytvořeno v roce 2019 malými a středními podniky více jak 50 000 pracovních míst a ty vykázaly zisk více než 400 milionů EUR nad dodatečný příjem, což ukazuje na nejlepší výsledek mezi šesti státy Východního partnerství. V poslední době se Ukrajina zaměřila na podporu spolupráce vlády a podniků na zavádění účinných regulačních reforem a v tom to směru se nelišila od ostatních členských států. V roce 2019 se Ukrajina zařadila za Gruzii a Moldavsko podle hodnocení rozvoje služeb v podnikání, kvůli malému zájmu o využívání těchto služeb. V roce 2019 byly ukrajinským společnostem od EU poskytnuty úvěry v hodnotě až 160 milionů EUR, což znamená, že samotnou

¹³ EU4Business je iniciativa Evropské komise, která pomáhá malým a středním podnikům v šesti zemích východního regionu dosáhnout jejich plného potenciálu a podpořit hospodářský růst.

¹⁴ EU považuje za MSP takovou společnost, která má méně než 250 zaměstnanců a obrat nepřesahuje 50 milionů EUR.

Ukrajinou byla vyčerpána třetina všech finančních prostředků z celkového objemu určeného pro státy Východního partnerství.

Během pandemie koronaviru v roce 2020 Evropská unie vytvořila řadu dodatečných projektů pro podporu podnikatelského odvětví. Evropskou investiční bankou bylo poskytnuto 25 mil. EUR na obnovu ukrajinských podniků, které byly zasaženy pandemií covid-19. (prismua.org, 2021 a)

Na Ukrajině došlo k ekonomickému vývoji, HDP vzrostlo o 3,5 % v roce 2019 v porovnání s rokem 2018, kdy byl růst na 3,3 %. Došlo k rychlému růstu soukromé spotřeby, ale nadále zůstávala výroba a investice na nízkých úrovních. Kvůli nízkým zahraničním investicím byly investice do podnikání omezeny na 0,6 % HDP v první polovině fiskálního roku 2019. V roce 2019, díky ekonomickému růstu, došlo i ke zvyšování mezd kvůli trvající pracovní migraci.

Investice Evropské unie zvýšily na Ukrajině zájem o půjčky a finanční pomoc, která vzrostla až trojnásobně. Díky tomu prosperovalo až 3 228 ukrajinských malých a středních podniků a bylo vytvořeno až 7 226 trvalých pracovních míst. Díky pomoci Evropské unie a fungování UE4BCC během deseti let četnost vznikajících projektů neustále rostla. (connectingcompanies.eu, 2020 b)

Pohyb zboží mezi Ukrajinou a EU po roce 2015 dosáhl výrazného navýšení, ale dynamika se značně zpomalila, protože podíl exportu z EU na ukrajinském trhu nahradily jiné země. Významného efektu bylo dosaženo mezi lety 2018 a 2020, a to až 51% růstu vnitro regionálního obchodování mezi zeměmi EaP. Výrazného posunu v obchodních prioritách Ukrajiny s ostatními členy Východního partnerství nedošlo ani v investiční spolupráci a jejich podíl na ukrajinském obchodu se pozastavil na 6-7 %. Příjmy z Východního partnerství do ukrajinské ekonomiky jsou pouze 0,7 % od zahraničních investic. Ke zpomalení obchodování také přispěla pandemie koronaviru, která zbrzdila realizaci projektů. (prismua.org, 2021 a)

I když index monitoruje pokrok šesti partnerských zemí v mezích evropské integrace, hlavním koordinačním dokumentem Východního partnerství je dokument „20 cílů do roku 2020“, který byl schválen v roce 2017 na summitu Východního partnerství v Bruselu. Tento dokument funguje jako pracovní plán pro koordinování opatření do roku 2020 a podporuje provádění stávajících závazků a usnadňuje sledování pokroku. (eur-lex.europa.eu, 2017)

Dále cílem tohoto dokumentu je zajišťování úkolů pro země Východního partnerství ve dvaceti odvětvích, do kterých řadíme rovnost žen a mužů, strategickou komunikaci. Další čtyři jsou označeny jako priority: silnější ekonomika, která je založena na hospodářském rozvoji a expanzi trhu; úspěšnější vládnutí, které má za cíl posilovat instituce; odezva v energetické účinnosti, otázky životního prostředí a klimatu; stabilnější společnost pro mobilitu a mezilidské kontakty. (consilium.europa.eu, a)

3 BUDOUCNOST UKRAJINY VE VÝCHODNÍM PARTNERSTVÍ

Kapitola se zabývá sledováním cílů, kterých by Ukrajina měla dosáhnout, aby došlo k lepší spolupráci s Evropskou unií v rámci Východního partnerství. Dále je zhodnoceno deset let fungování Východního partnerství, jeho klady a zápory v jejím fungování. Jsou nastíněny vyhlídky a možné scénáře, kterými se Ukrajina bude ubírat v dalších letech.

3.1 Cíle Ukrajiny v rámci Východního partnerství

Summit Východního partnerství se konal 24. listopadu 2017. K této příležitosti se setkali vedoucí představitelé Evropské unie s lídry z šesti zemí Východního partnerství, aby se dohodli na dalších hlavních cílech svého partnerství. Společné jednání se vedlo o tom, jakým způsobem je možné zlepšit, prohloubit a posílit svou spolupráci v hospodářství, ve veřejné správě, propojenosti a občanské společnosti. To se týkalo řady konkrétních oblastí: malé a střední podniky, připojení a investice do projektu v odvětví dopravy, digitální ekonomika, energetika a infrastruktura. Dále bylo projednáváno poskytnutí pomoci občanské společnosti posílením jejich vazeb mezi občany. Společně se strany dohodly na společném prohlášení, kde se opět potvrdilo odhodlání a význam Východního partnerství, které má nadále význam a jsou mu nakloněny. EU potvrdila odhodlanost dále podporovat územní celistvost, nezávislost a svrchovanost partnerských zemí a současně uznala evropské ambice a evropský výběr partnerů, se kterými byla podepsána dohoda o přidružení s Evropskou unií, a to se týkalo Gruzie, Moldavska a Ukrajiny. A rovněž bylo uznáno právo dalších partnerských zemí, aby si mohly zvolit svou úroveň očekávání a cílů, které chtějí dosáhnout ve spolupráci s Evropskou unií. (consilium.europa.eu, a)

Středem pozornosti na summitu byla klíčovými aktéry zmíněná Ukrajina a její dosažené výsledky. Předseda Evropské komise Jean Claude Juncker ve svém projevu věnoval pozornost reformám na Ukrajině, poukazoval na určitý pokrok i na to, čeho

nebylo dosaženo. Toto se týkalo především špatných výsledků v soudnictví a boji proti korupci, které by mohly podle něj zvýšit důvěryhodnost západních investorů.

Do prohlášení nebyla, jak se předpokládalo, zanesena vyhlídka na členství EU, i když byla uznána evropská aspirace Gruzii, Moldavsku a Ukrajině. I když tyto politické vyhlídky nezněly pro Ukrajinu příznivě, prezident Petr Porošenko byl i přesto spokojen, i když se nepodařilo prosadit a dosáhnout všeho, co chtěl. Potvrdil, že se podařilo uhájit důležité pozice pro Ukrajinu v otázce evropských aspirací a vyhlídky k přístupu na energetické a digitální trhy Evropské unie v celní unii. Co se týče digitálního trhu a snížení ceny tarifů za roaming s Evropskou unií a v energetice, jedná se o integraci energo systému Ukrajiny s Moldavskou energetickou sítí. Jak bylo Junckerem zmíněno, že Evropská komise se bude zaobírat možnostmi proveditelnosti toho, co ukrajinští partneři požadují.

K důležitým výsledkům summitu patřilo schválení „20 cílů do roku 2020“, a to ve čtyřech odvětvích: ekonomika, veřejná správa, posilování interakce a rozvoj společnosti. Jedná se o půjčky malým a středním podnikům poskytované v místní měně. K tomu patří evropská škola Východního partnerství v Tbilisi a rozšíření a zlepšení transevropské dopravní sítě (TEN-T). (dw.com, a)

3.2 20 cílů do roku 2020

Zhodnocení těchto výsledků je možné díky dokumentu „20 cílů do roku 2020“, který byl již zmíněn v druhé kapitole. Dokument se zakládá na hlavních prioritách a dosažených kladných výsledcích, které byly vypracovány Evropskou unií roku 2016. Tyto výsledky byly důsledně probrány odborníky z Ukrajinské národní platformy „Forumem občanské společnosti“ pro Východní partnerství, která byla podpořena projektem „Hromadská sinegrija“, aby pečlivě analyzovala společně Pracovní dokument pro zájmy státu a ukrajinské společnosti.

Těchto 20 cílů bylo zpracováno z reálných průběžných výsledků do summitu Východního partnerství v listopadu 2017 a jejich konečných cílů do roku 2020. Nejdůležitější z 20 cílů byla bezpečnost, která byla určena Evropskou unií v rámci Východního partnerství na několik dalších let dopředu. Takovým způsobem se

Evropská unie snaží podpořit nebo zavrhnout schopnost a účinnost Východního partnerství. V pracovním dokumentu „20 cílů do roku 2020“ se EU zaměřuje nejenom na výsledky a cíle, ale i na již dosažené výsledky do roku 2020, které byly předloženy na summitu Východního partnerství 24. listopadu 2017 v Bruselu.

Díky těmto výsledkům může EU usoudit, na kolik je Východní partnerství schopné a jestli může vykonávat tato nejjednodušší zadání. (Artomov, 2019, s. 12-13)

Návrhem EU pro země Východního partnerství byl program „20 cílů do roku 2020“. Tento program představuje jakousi euro-integrační kartu určující cíle a také reformy, jaké má provést šestice zemí Východního partnerství. Neaktivnější v tomto návrhu je Ukrajina, která má nejlepší úspěchy v odvětvích: boj s korupcí, bezpečnost, rozvoj malého a středního podnikání, reformy státní správy, ochrana životního prostředí, uvolnění vízové povinnosti, zavedení volného obchodu s EU apod. Koordinátor Ukrajinské národní platformy Fóra občanské společnosti Východního partnerství Gennadij Maksak tuto aktivitu Ukrajiny vysvětluje tím, že 20 cílů pro Ukrajinu vyplývá ze závazků asociační dohody. Zároveň 20 cílů do roku 2020 není tak závazných jako asociační dohoda. Každá z těchto zemí si může vybírat cíle a úroveň, které může splnit, a to především záleží na výši zájmu integrace s EU. Také si myslí, že Ukrajina by měla využívat finanční podpory, kterou EU nabízí v rámci tohoto programu, kterou by využili k naplnění započatých reforem. (irf.ua, 2018)

I přes snahy Ukrajiny realizovat cíle, má špatný pokrok ve třech oblastech, a to v soudnictví, harmonizaci digitálních trhů a dodávkách energií. Podle expertů od roku 2018 zavedla Ukrajina jisté reformy v soudnictví, které neměly uspokojivé výsledky. Hodně nepoctivých soudců zůstává na svých pozicích. Co se týče dodávek energie, odborníci poukazují na to, že EU by měla zavést přísnější politické a ekonomické sankce proti Rusku za porušování dohody o dodávkách energií.

Dále jsou tu očekávání, že Ukrajina podepíše dohodu s NATO pro větší bezpečnost a kritickou infrastrukturu. Jak naznačila místopředsedkyně vlády pro evropskou a euroatlantickou integraci Ivanna Klympush-Tsintsadze, zdroje z Východního partnerství pomůžou k zavádění oboustranné spolupráce mezi Ukrajinou a EU, které se již provádí v zemích Východního partnerství. Je přesvědčena, že nový formát EaP+ přijatý Evropským parlamentem by měl změnit formát Východního partnerství. (irf.ua, 2018)

3.3 10 let Východního partnerství

V roce 2018 bylo výročí podepsání smlouvy Východní partnerství. K tomuto výročí měl být sezván summit v roce 2019 v Praze, ke kterému nakonec nedošlo.

První desetiletí Východního partnerství, obzvláště jeho druhá polovina, se považuje za nejvíce složité a problematické ve vztazích Evropské unie s východními sousedy od dob rozpadu SSSR v roce 1991. Tímto se myslí vojenské napadení Ukrajiny, agrese na Donbasu a anexe Krymu. Nízká úroveň realizace reforem v zemích Východního partnerství, jako je Gruzie, Moldávie, Ukrajina, poukázala na zranitelnost koncepce Východního partnerství, která byla v roce 2008 vhodná pro realizaci, ale po deseti letech se stala již nedostačující. I když Východní partnerství v základu nemá silné rysy, což bylo projednáváno na 5. summitu Východního partnerství 24. listopadu 2017, má stále dobrý základ pro EU s východními partnery. Taktéž se na summitu EU neprojevil zásadní zájem vnášet nějaké korektivy do Východního partnerství v nejbližší době, jelikož vnáší novou důležitou etapu vývoje, jako je podepsání dohody o přidružení EU s Moldávií, Gruzii a Ukrajinou. Neustále trvají diskuse mezi pozorovateli ohledně změn a směřování další transformace Východního partnerství. Většina výzkumníků poukazuje na potřeby provést drobnější úpravy v nejbližší době, což by vedlo k lepší funkčnosti této politiky. E. Willson poukazuje na možnost přechodu do statusu quo plus ze strany EU ve vztahu k sousedním zemím, a umožnit tak přístup do jediného trhu a upevnění pozice mezi zeměmi partnerů se zeměmi EU. M. Fraz předkládá variantu pro EU pokračovat v poskytování technické pomoci a rozvojové spolupráci. Zároveň další pozorovatelé, jako jsou Hromadskij, L. Litra a spol., akcentují to, že Východní partnerství má být úspěšnějším, více politickým a méně technickým projektem než doposud. (Sidoruk, 2018, s. 138)

V průběhu deseti let se Evropská unie pokoušela přezkoumávat nástroje Východního partnerství v rámci reforem ENP. (Sidoruk, 2018, s. 139)

Na druhou stranu řada evropských analytiků a expertů kritizuje EU, že u jejího vedení není dost odvážné přislíbit perspektivu a z druhé strany trochu reformovat Východní partnerství jako takové. Jak bylo výše uvedeno, Ukrajina, Moldavsko a Gruzie podepsaly dohodu DCFTA a získaly bezvízový styk, tak není divu, že v Kyjevě, Kišiněvě a Tbilisi by rádi slyšeli o perspektivě členství. Současný aktuální výzkum politiky Východního partnerství je důležitý pro Ukrajinu, jelikož Ukrajina je

regionálním lídrem z pozice jeho geopolitického postavení v Evropě. Z toho důvodu se již deset let od startu této iniciativy odborníci vrací ke sledování výsledků a stavu věci této spolupráce.

V návaznosti na desáté výročí Východního partnerství, které se slavilo v Bruselu v červnu 2019, kde bylo Evropskou radou svěřeno Evropské komisi a místopředsedkyni komise, aby vypracovaly nový soubor politických cílů pro dlouhodobé období po roce 2020. Ursula von der Leyen, jakožto předsedkyně Evropské komise, požádala komisaře pro sousedství a rozšiřování Olivéra Várhelyi o předložení souboru těchto cílů do poloviny roku 2020. Na základě konzultace a výsledků ohledně budoucnosti Východního partnerství po roce 2020 byl přijat návrh o Východním partnerství dne 18. března 2020. Jak se ukázalo na konzultacích, partnerské země jsou schopné se přizpůsobit v partnerství podle svých individuálních potřeb a okolností, což by vedlo k rychlejší a hlubší spolupráci v daných odvětvích.

Návrh má za cíl zlepšit přidružení a prohloubení hospodářské integrace ve Východním partnerství, také podporovat obchod, právní stát, demokratické instituce, zlepšení životního prostředí a ekologie, podporovat lidské zdroje, zlepšit digitalizaci sítí. (Bentzen, 2020, s. 5)

V červnu v roce 2020 proběhla videokonference s lídry Východního partnerství, s představiteli Evropské rady a dalšími zúčastněnými stranami, kde se projednávala možnost zanesení nabídnutých mechanismů do cílů po roce 2020 a také to, aby byly schváleny na následujícím summitu.

Od začátku svého fungování dosáhlo Východní partnerství svých pozitivních výsledků jak pro Evropskou unii, tak i pro partnerské země a na základě těchto výsledků a zároveň provedených konzultací v letech 2019 až 2020 se budoucí klíčová spolupráce bude uchylovat k tomu, aby došlo viditelnému přínosu pro lidi. Toto by se mělo odrazit na zlepšení obchodování, hospodářském růstu a zaměstnanosti, zlepšení demokratizace a právního státu, při přestavbě zelených a digitálních technologií a zlepšení spravedlivého postavení žen v zaměstnání oproti mužům. Dále byl přijat ekonomický a investiční plán na podporu regionů, který má podpořit sociální a ekonomickou obnovu po pandemii covidu-19. Tato agenda zahrnuje několik priorit, které jsou navázány na pět dlouhodobých cílů, kde každá z nich je současně důležitá pro zlepšení spolupráce mezi EU a partnerskými zeměmi. Řada těchto cílů se týká dodatečné podpory MSP,

podpory zdravotnictví, snižování spotřeby energie, podpory občanské společnosti a podpory v boji proti kybernetickým hrozbám. (federation.org.ua)

Tato společná komunikace mezi partnerskými zeměmi a Evropskou unií dává určitou naději na progres v obzvláště důležitých otázkách, jako je prohloubení intencionální a sektorové integrace, lepší přístup na vnitřní trh EU, větší zapojenost partnerských zemí v programech EU.

I přes tyto pozitivní vyhlídky má politika Východního partnerství své slabiny, a to v zásadách inkuzivity, která by měla podpořit zapojení do spolupráce všech šesti partnerských zemí na stejné úrovni, ale omezuje možnosti partnerství nejméně ambiciózních zemí, a tím pádem snižuje svoji přitažlivost Východní partnerství pro trojici zemí, jako jsou Gruzie, Moldavsko a Ukrajina. Nepřehlédnutelným problémem pro vypracování společných pozic se staly geopolitické rozdíly těchto šesti zemí, které byly patrné od začátku vyvíjení ruské agrese proti Ukrajině. Arménie a Bělorusko jsou vojensko-političtí spojenci Ruska a jsou zapojeny v Euroasijské hospodářské unii a zároveň mají odlišné cíle a postoje oproti Gruzii, Moldavsku a Ukrajině, které jsou spíše pro evropskou integraci. Nepřipravenost EU nabídnout Gruzii, Moldavsku a Ukrajině možnost členství tím pádem snižuje zájem tria o politiku Východního partnerství. Zároveň je nutí zaobírat se otázkou, zda politika Východního partnerství nebrzdí jejich ambice v evropské integraci. (prizmua.org, 2021 b)

V roce 2019 polský ministr zahraničních věcí J. Chaptowicz navrhnul ve svém prohlášení změny a důležité principy v rozvoji politiky Východního partnerství. Navrhnul vytvoření sekretariátu Východního partnerství v Bruselu, který by převzal koordinaci platform a rozvoj společných zájmů. Do sekretariátu by byli vysíláni diplomaté z partnerských zemí, kteří by zde mohli pracovat. Dalším návrhem by bylo zavedení každoročního rotačního předsednictví šesti zemí, což by dalo možnost zlepšit koordinaci trojici zemí zasedajících v Radě Evropské unie. I když polskému diplomatovi nešlo až tolik o zavedení rozdílných mechanismů institucionalizace, ale spíše o zlepšení vztahů partnerských zemí formováním politiky sousedství. Návrhy polského diplomata nedosáhly odezvy u členů Evropské unie.

Další zajímavá iniciativa byla předložena neoficiálním dokumentem litevské delegace o „Strategii tria 2030“ zveřejněném v říjnu 2019. Tento návrh předvídá zavádění perspektivy „Procesů Trio“, které se týká Gruzie, Moldavska a Ukrajiny,

podle vzoru Berlínského procesu (2014), který pomohl k sblížení zemí západního Balkánu s EU. V tomto návrhu se předkládá, že by Evropská unie prosazovala podporu těmto třem zemím ze strany členských zemí EU. V kontextu se jedná o vytvoření skupiny podpory EU pro trio zemí, které budou mít možnost se každoročně zúčastňovat summitů lídrů států. Díky tomuto by získaly příležitost se začlenit se k hlavním politikám EU v rámci malého a středního byznysu, přístup na vnitřní trh, investice a infrastrukturní projekty.

Parlamentní shromáždění EURONEST¹⁵ se v dubnu 2020 rozhodlo, aby přijalo strategii „Trio Plus 2030“. Tato strategie se měla předložit na summitu Východního partnerství v červnu 2020, ale z důvodu probíhající pandemie se summit odložil na podzim 2021.

K přeložení organizace summitu dále přispěla i špatně vyvíjející se politická situace v druhé polovině 2020 v některých regionech, jako je Bělorusko, Gruzie, Moldavsko, a ázerbajdžánsko-arménská válka.

V celku byly pozitivně hodnoceny pokusy ministrů zahraničí Ukrajiny, Gruzie a Moldavska o definování a formování nových vyhlídek směřování Východního partnerství. Ministři těchto zemích opakovaně připravovali žádosti, které obsahovaly zohlednění zájmů, nových cílů a nástrojů Východního partnerství po roce 2020.

Předpokládaný návrh strategie „Trio Plus 2030“ nese známky pozitivního rozdílného přístupu těchto třech zemí, který by mohl prohloubit integraci s EU. Tyto tři země by měly následovat symetrický přístup k západnímu Balkánu a předních představitelů vlád Východního partnerství. (prizmua.org, 2021 c)

Nakonec asociační trio Gruzie, Moldávie a Ukrajiny podepsalo dohodu jako třístranný formát evropské integrace. Formát odráží evropské směřování třech přidružených zemí a jejich ambice stát se členy EU. Také je v dokumentu obsaženo přání těchto tři zemí prohloubit spolupráci v rámci dohody o přidružení. Následujícím přáním je více se přiblížit k odvětvové spolupráci s EU a tím spojenou integraci na vnitřní trh EU.

¹⁵ EURONEST je meziparlamentní fórum, jehož se členové Evropského parlamentu a národních parlamentů Arménie, Ázerbájdžánu, Gruzie, Moldavska, Ukrajiny účastní z důvodu posílení svých politických a ekonomických vztahů s EU. Bylo založeno Evropskou komisí roku 2011, jako součást Východního partnerství.

Země tria jsou přesvědčeny, že EaP potřebuje strategické změny odpovídající jejich cílům a přáním, což by vedlo k prohloubení těsnějších vztahů s EU. (mfa.gov.ua, 2021, a)

Během společné návštěvy konané v Bruselu 24. června 2021 se ministři Gruzie, Moldavska a Ukrajiny sešli, aby projednali pro nové trio cíle s evropskými partnery o následujících vyhlídkách ve formátu těchto zemí. Předním bodem jednání byla bezpečnost a druhým neméně vážným bodem byla diskuse o bilaterálním obchodu, obnově po pandemii covidu-19 a přístup k vakcínám. Zároveň se probírala makrofinanční pomoc ze strany EU. Také byla vzata na vědomí důležitost trojice přidružených zemí v kontextu realizace uvolnění obchodních vztahů, digitalizace a obnovitelných zdrojů s Evropskou unií. Podle ukrajinského ministra Dmitra Kuleby by měl posun Východního partnerství být zohledňován na možnostech každého státu zvlášť. Zdůraznil, že trio bude usilovat o spolupráci s EU na bázi „více za více“, aby to podpořilo úplnou hodnotu vztahů s EU. Nicméně odvětvová spolupráce a integrace s vnitřním trhem EU navázaná na bezpečnostní otázku je strategickým úkolem vytvořeného tria. (mfa.gov.ua, 2021, b)

6. července 2021 proběhlo celoukrajinské fórum „Ukrajina 30. Mezinárodní politika“, zasedání „Politika sousedství: Ukrajina a státy EU“ se zúčastnil náměstek ukrajinského ministerstva zahraničí Vasyl Bodnar. Ve svém projevu Bodnar popsal zahraničně-politické kroky sblížení Ukrajiny s Evropskou unií. Zdůraznil, že Ukrajina potřebuje signál ze strany členských států a více otevřenosti pro Ukrajinu do budoucnosti. Také se zmínil, že Ukrajina splňuje základní předpoklady pro evropské vyhlídky. Ukrajina je dle něj pro evropské reformy a také je schopna přijmout nové závazky a integrovat se do odvětvových odborů EU. Zdůraznil také důležitost Východního partnerství a zejména pro země Gruzie, Moldavska a Ukrajiny, které by posílily EaP. Podle něj je Východní partnerství důležitým geopolitickým projektem. Jeho vize budoucnosti Východního partnerství je předurčena evropským nasměrováním Ukrajiny do Evropské unie, a proto to pobídlo tyto tři státy, aby zapojily všechny své síly a ambice do rozvoje této iniciativy. Dále zastává názor, že Ukrajina nahlíží na budoucnost Východního partnerství nejen jako na nástroj podpory reforem, ale i jako na komplexní a strategickou politiku EU vůči svým partnerům, která by vyslyšela jejich evropské volání. (mfa.gov.ua, 2021, c)

Po dlouhé přestávce se uskutečnilo konání summitu Východního partnerství, které proběhlo 15. prosince 2021 setkáním pěti lídrů partnerských zemí, evropských institucí a členských zemí. Na summitu se kladl důraz na politický význam programu Východního partnerství. Neméně důležitým bodem na summitu bylo jednání o vytváření bilaterální spolupráce s EU a multilaterálních vztahů v regionech. Summit se konal v nepříznivých časech, kde se v regionech řešily složité a napjaté situace. (rpr.org.ua, 2021)

Zasedání se zúčastnili předseda Evropské rady Charles Michel a předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyenová, kteří zastupovali stranu EU. Na počátku jednání se zopakovaly hlavní důležité body společných zájmů, a to sdílení odpovědnosti, inkluzivnost, diferenciacce a vzájemná odpovědnost. Taktéž i nadále zůstává cílem Východního partnerství podporovat stabilitu, prosperitu, vzájemnou spolupráci a pokračování v závazku provádění nezbytných reforem a řešení globálních a regionálních výzev. Představitelé summitu přivítali dohody, které již byly uzavřené mezi Evropskou unií a partnerskými zeměmi Východního partnerství a dále dohody, o kterých se teprve jedná. Zejména se to týkalo dohod o přidružení a prohloubení komplexní zóny volného obchodu s Gruzíí, Moldavskem a Ukrajinou, které vstoupily v platnost v plném rozsahu. Ze strany EU byla oceněna iniciativa trojice přidružených partnerů – Gruzie, Moldavska a Ukrajiny, které usilují o těsnější spolupráci s Evropskou unií. Také bylo zmíněno rozhodnutí Běloruska pozastavit svou účast v programu Východního partnerství. Jakmile se podmínky v Bělorusku zklidní a dojde zde ke klidnému přechodu k demokracii, bude členství ve Východním partnerství znovu obnoveno. (consilium.europa.eu, b)

Důležitým programem se stal seznam nových priorit Východního partnerství do roku 2025, kterým by mělo být nahrazeno „20 cílů do roku 2020“. Také se změnil princip budování cílů, než byly předchozí vyhlídky plnění. EU se bude snažit docílit těchto priorit a podpořit je řadou finančních nástrojů. Mezi tyto mechanismy patří hospodářský, investiční a regionální plán, na který by mělo být vyčleněno 2,3 miliardy EUR. Následným krokem bude získání dalších 17 miliard ze soukromých a veřejných zdrojů. (rpr.org.ua, 2021)

Tyto finance budou nasměrovány na rozvoj nových pracovních míst, na rozvoj ekonomiky, zlepšení dopravního spojení a orientaci na zelenou energii.

Ohledně Ukrajiny je investiční plán velmi důležitý pro udržitelné oživení a usnadnění přístupu finančních zdrojů pro malé a střední podniky (MSP). Úspěšná pozemková reforma je podmínkou pro ekonomické změny, a to se týče zlepšení dopravní infrastruktury, která by měla zlepšit spojení EU s jinými regiony.

Je vytyčeno pět významných iniciativ pro Ukrajinu, které se týkají například konkurenceschopné ekonomiky – přímá podpora 100 tisíc MSP, kde bude podporovat a prosazovat MSP financováním a bude rozvíjet jejich exportní možnosti. Předpokládaná investice se počítá na 1,5 miliardy EUR.

Další iniciativou je transformace venkova, kde by se mělo podpořit až 10 tisíc malých farem, které si díky získání dostupných půjček mohou zakoupit zemědělskou půdu a stroje. Předpokládaná investice je 100 mil. EUR.

Následující iniciativa je modernizace hraničních přechodů, která zvýší až pětinásobné počty přechodů. Pozornost bude věnována přechodům, které hraničí se zeměmi EU. Investice budou zaměřeny na infrastrukturu a IT systémy. Zároveň by se měla zlepšit dopravní infrastruktura mezi velkými městy Ukrajiny a členskými zeměmi EU. Investice je celkem 30 mil. EUR.

K další iniciativě patří nastartování digitalizace a modernizace v IT sféře. Efektivita orgánů státní sféry záleží na IT infrastruktuře, která potřebuje modernizaci. Týká se to především kybernetické bezpečnosti, jelikož Ukrajina je terčem ruských hybridních útoků. Celkový předpokládaný rozpočet je 200 mil. EUR.

Poslední iniciativou je podpora přechodu na obnovitelné zdroje. Fond pro energetickou účinnost byl založen v roce 2018 až 2019, investuje do lepší energetické účinnosti bytových domů. Cílem je snížit účty za elektřinu a přebytečné náklady. Fond je podporován ukrajinskou vládou, EU a Německem. EU má taktéž v plánu podpořit na Ukrajině čisté zdroje obnovitelné energie, včetně technologií na bázi vodíku. Cílem je i podpořit ukrajinskou energetickou nezávislost. Vyčleněná investice dosahuje 100 mil. EUR. (euneighbourseast.eu, 2021)

Prezident Ukrajiny Volodymyr Zelenskij si slibuje po summitu Ukrajiny a EU, že dojde k podepsání dohody o „průmyslovém bezvízovém styku“, a také jsou zahájena další jednání o nových celních tarifech a analýzy prohloubené všeobecné zóny volného obchodu.

Ukrajina se snaží čerpat dotace pro zemědělské výrobce v rámci rozpočtového programu „Finanční podpora pro zemědělské výrobce“, kterým bylo podpořeno 692,4 mil. UAH. V projektu „Částečná náhrada na zemědělské stroje a zařízení domácí výroby“ bylo poskytnuta dotace ve výši 146,4, mil. UAH. Celková částka dotace pro zemědělské výrobce za rok 2021 činila 585,4 mil. UAH, pro zemědělce, kteří zakoupili stroje a zařízení.

Důležitou prioritou Ukrajiny je spojit prováděné reformy s určitými investicemi a pracovními programy. Současně Ukrajina chce vyvážit své regulační prostředí s normami EU v rámci dohody o přidružení a jejím cílem je nabídnout více produkce pro trh EU. Prezident Ukrajiny stanovil cíle pro nastartování sociálně-ekonomického rozvoje. Jde o plán přeměny ukrajinského hospodářství pomocí Národní strategie Ukrajina 2030 a pomocí krátkodobých tříletých předpovědí. Ukrajina se připravuje na provádění reforem, díky kterým by došlo ke zlepšení blahobytu lidí a ke zvýšenému technologickému a technickému pokroku. Co se týče státních podniků, na Ukrajině probíhá analýza zefektivnění a aplikace digitálních nástrojů v těchto podnicích a dále se zavádí více centralizované velké výrobní parky. Důležitým bodem státní politiky je také podpora investorů a průmyslu, včetně zvýhodňování investičních projektů nad 20 mil. EUR a úleva na daních, dovozních clech atd. Poprvé Ukrajina schválila tříleté rozpočtové prohlášení poukazující na vývoj veřejných financí. (akcr.cz, 2021)

3.4 Vyhlídky Ukrajiny ve Východním partnerství

Během rozsáhlé studie „Budoucnost východní Evropy“ byly analyzovány čtyři scénáře, jakými se bude ubírat budoucnost Ukrajiny ve Východním partnerství. Byly analyzovány Megatrendy analytickými centry EU a zeměmi Východního partnerství, které budou mít vliv na mezinárodní systém během následujících deseti let. Byly vybrány čtyři scénáře týkající se především Ukrajiny. (dw.com, b)

Do prvního scénáře byla zahrnuta „tichá integrace“, což je kompromisem mezi ukrajinskými eurooptimisty, kteří věří, že Ukrajina se stane členem EU, a na druhé straně skeptiky EU, kteří podporují snahu Ukrajiny, ale jsou si vědomi toho, že EU nenabídne Ukrajině členství. Jak studie ukázala, významný vliv bude mít ekonomická

recese způsobená pandemií koronaviru, jak se budou vyvíjet vztahy Ukrajiny a EU. Bezpečnostní opatření a obavy budou bránit další otevřenosti EU i na domácí úrovni a o politické integraci se již málokdo odvažuje mluvit. V dalších deseti letech bude Evropa chtít vyvést Ukrajinu z hluchého koutu a bude se více snažit integrovat Ukrajinu a země Východního partnerství na základě snahy o podepsání asociačních dohod, které budou více zaměřeny na ekonomicko-obchodní a infrastrukturní body. Tím pádem politická integrace a s tím související procesy demokratizace budou odloženy na dobu neurčitou. Evropa se bude snažit najít cestu, jak vyhovět ekonomickým požadavkům státům Východního partnerství a zároveň tím nepobouřit Rusko. Slabinou tohoto scénáře je, že EU finančně podporuje regiony a zároveň přehlíží nedostatky demokratických reforem, a nahrává tím faktu, že zůstávají u moci lidé, kteří jsou daleko od demokratických ideálů. (dw.com, b)

Dalším scénářem je „ruská hegemonie“. Tento scénář by připadal v úvahu, jestliže by Rusko vyřešilo situaci na trhu s ropou a plynem. Peníze získané z obchodu s ropou a plynem by mohlo Rusko použít na korupci úředníků a získávání strategických ekonomických sektorů sousedních států, tím si zajistí plošný dozor a kontrolu nad daným územím, což by vedlo k celkové nadvládě. Podle tohoto scénáře by to pro Ukrajinu znamenalo návrat do SSSR, kde by se vše rozhodovalo z Moskvy a Kyjev by měl pouze status hlavního města Ukrajiny.

Horším scénářem by mohla být „náklonost EU k Rusku“. Příkladem by mohly být souvislosti s rostoucí světovou hospodářskou krizí a progresivním vlivem Číny a současné zhoršující se transatlantické vztahy, mohlo by dojít k tomu, že Brusel a Moskva se rozhodnou, že společným úsilím lze lépe přežít. Pro Rusko by mohl být tento scénář z říše snů. EU a euroasijská unie by společně hledaly řešení a mohly by společně uskutečňovat své ekonomické cíle. Západ a EU by na Ukrajinu a na země Východního partnerství pohlížely jako na „Sovětskou unii“, o kterou by se Moskva měla postarat. Na základě toho by mohly vzrůstat požadavky Ruska, Rusko by mohlo požádat a nové sepsání Jaltské smlouvy a založení nové Varšavské smlouvy. Tím pádem země Východního partnerství a země střední Evropy by se mohly stát rukojmími těchto mocných aktérů a pro zachování své suverenity a identity by to bylo velmi složité. (dw.com, b)

Čtvrtým více povzbudivým scénářem je „občanská společnost“, do které se vkládají větší naděje a která by měla mít velký význam v zemích Východního partnerství. Jestliže by se podařilo účelně demokratizovat instituce a navázat vazby mezi regiony a zároveň realizovat energetické, ekonomické a infrastrukturní projekty, pak by Východní partnerství získalo plnou nezávislost na vnějších aktérech.

Získání takovéto nezávislosti se Východní partnerství může stát atraktivní pro země střední a východní Evropy. Bez takové složky, jakou je úspěšná „občanská společnost“, by se muselo vybírat mezi horšími a ještě horšími scénáři. (eurointegration.com, 2020)

Gruzie, Moldavsko a Ukrajina utvořily trio, aby urychlily svou integraci do EU. A taktéž představitelé těchto tří zemí prohlašují, že nová iniciativa nechce zničit nebo zruinovat Východní partnerství. EU se staví k tomuto formátu velmi opatrně, protože nemá zájem rozštěpit východní země. Zároveň jsou si v Bruselu vědomi významných rozdílů mezi požadavky šesti států Východního partnerství. Souběžně se snaží vyhovět a spolupracovat s každou s partnerských zemí na takové úrovni, jaká je vhodná. EU doufá, že Arménie, Ázerbájdžán a Bělorusko budou do budoucna spolupracovat více úzce a nebudou ztrácet již navázané vztahy a budou se snažit být schopny zapojit se do spolupráce a podpořit své ambice. V EU jsou představitelé přesvědčeni, že zachování Východního partnerství je v zájmu Ukrajiny. Protože Ukrajina má širší regionální vizi a formát, do kterého jsou zapojeni další, odpovídá jejímu zájmu. Kvůli zájmu Evropské unie zachovat evropské partnerství se snaží používat své účinné nástroje, a to jsou peníze. Jedná se o ekonomický a investiční plán Východního partnerství, který Evropská komise navrhla v červenci a kterým chce profinancovat 2,3 miliard EUR. Díky této podpoře v Bruselu chtějí aktivovat 17 miliard EUR investicí. Nápad se opírá o myšlenku, že tato evropská podpora se stane zajímavou pro soukromé investory, kteří budou do tohoto projektu zapojeni. Tyto 2,3 miliardy budou rozděleny do dvou částí. První část musí mít předložen jasný finanční plán na profinancování a za druhou část podpory budou partnerské země budou zařazeny do výběrového řízení, protože se peníze budou rozdělovat za nejlepší projekt a jeho kvalitu.

Na Ukrajině chce podpořit 100 tisíc MSP, aby v zemi došlo k rozvoji ekologického a oběhového hospodářství.

Nejvíce podpory by mělo dostat 10 tisíc drobných farmářů. Dále se peníze budou rozdělovat na pohraniční přechody a program digitalizace a energetické účinnosti. Ukrajina je těmto pobídkám nakloněna a jeví o ně zájem.

Následující integrace Ukrajiny v rámci Východního partnerství je především závislá na současném provádění zadaných úkolů ukrajinskou stranou a dalším rozvoji Východního partnerství. Pro další přeměnu a rozvoj Východního partnerství je EU schopná vytvořit nové programy spolupráce pro skupiny zemí vykazujících uspokojivé výsledky během provádění reforem, včetně Ukrajiny, které mají zájem o bližší integraci s EU. Evropská unie by mohla poskytnout nové možnosti pro zavádění norem s vyhlídkou na možnosti členství. (dw.com, b)

ZÁVĚR

Cílem práce bylo popsat vznik a vývoj Východního partnerství a také další možnosti rozšiřování Evropské unie. Dále cílem práce byla analýza postavení Ukrajiny ve Východním partnerství.

Aby došlo k naplnění stanovených cílů, byla použita metoda analýzy a komparace. Základem analýzy bylo studium odborné literatury z dostupných českých a zahraničních informačních zdrojů. Většina informací byla čerpána z odborných článků, monografií a internetových zdrojů publikovaných ukrajinskými odborníky na danou problematiku.

Ukrajina se už od rozpadu SSSR v roce 1991 snažila osamostatnit a najít si své místo na mezinárodní scéně. Po složitých politických procesech a změnách se Ukrajina nakonec vydala na cestu směrem k Evropě. Sama Evropská unie měla potřebu rozšiřovat své hranice a budovat užší vztahy se sousedními zeměmi. Z této potřeby vznikla Evropská politika sousedství, která byla následně rozšířena na další formát, kterým bylo Východní partnerství, které zahrnovalo další rozšiřování nových dělících hranic. Toto mělo vytvořit stabilnější zónu hranic Evropské unie prostřednictvím hlubší spolupráce se sousedními zeměmi. Ukrajina se rozhodla pro integraci do evropského prostoru, po dlouhém vyjednávání bylo v roce 2009 její přijetí do programu Východního partnerství potvrzeno. Tímto programem se Ukrajina dala na složitou a dlouhou cestu integrace a reform, které dávají možnost reformovat své hospodářství, modernizovat průmyslová odvětví a zavádět evropské standardy pro zlepšení podmínek Ukrajinců.

Úvahy o formování ukrajinské identity sahají do dávné historie a ukazují, že Ukrajina vždy patřila do Evropy a většinově se k ní přiklání podle výsledků voleb většina Ukrajinců.

Ukrajina patří do Evropy, nejen svojí geografickou polohou, ale i politickým smýšlením. Toto pochopila i Evropská unie, která začala rozvíjet vztahy s Ukrajinou, kterým se nebránili ani ukrajinští politici, a proto byly uzavřeny dohody o spolupráci a byl schválen evropský integrační kurz evropské politiky.

Podepsáním asociační dohody a Dohody o zóně volného obchodu si Ukrajina vytvořila dobré výchozí podmínky k přiblížení a realizaci svého hlavního cíle, a tím je plné členství v Evropské unii. Díky iniciativě Východního partnerství došlo

k důležitému kroku pro aplikaci integračních procesů a zároveň se stalo Východní partnerství pomocným nástrojem reforem k dosažení evropských standardů.

Role Východního partnerství v procesech evropské integrace Ukrajiny je založena na principech podmíněnosti, kde si každý stát může volit hloubku a tempo integrace, tedy individuální přístup ke každé zemi a sdílenou odpovědnost za stanovení společné odpovědnosti, jak pro EU, tak i pro členské země Východního partnerství.

Východní partnerství je nástrojem a průvodcem v zavádění reforem a standardů v různých odvětvových oblastech a předurčuje úzkou spolupráci s Evropskou unií, která navrhla nové formáty spolupráce. Přijetí Ukrajiny do Východního partnerství má jednu podmínku, se kterou Ukrajina souhlasila, a to že účast v programu neposkytuje vyhlídky členství v EU.

Ukrajina se snaží po celou dobu působení v programu Východního partnerství dokázat, že si plné členství zaslouží, což se ukazuje i v provádění 20 cílů pro rok 2020, kde je s Moldavskem na prvních příčkách v celkovém hodnocení.

I přes mnoho výhod má Východní partnerství několik nedostatků. Podstatným problémem je izolace skupiny zemí, které vykazují větší pokrok v integraci do evropského prostoru. Země vykazující slabší výsledky, které mají komplexní problémy se zaváděním změn ve svých politikách, vykazují pomalé přibližování se k evropským standardům. Tyto země postupně přicházejí o finanční podporu ze strany EU a tím je pro ně rozvoj značně komplikovaný a brzdí tím i další partnerské státy, které mají o tuto spolupráci vážný zájem. Dále zde není vyřešena bezpečnost východních hranic, která tímto nepřímo podporuje vojenskou aktivitu Ruska.

Současná situace nahrává třem úspěšným zemím iniciativy Východního partnerství, kterými jsou Ukrajina, Moldavsko a Gruzie. Tyto země podepsaly v roce 2021 společné prohlášení Trio, kterým se více přiblížily k Evropské unii. Zdá se, že Trio může do budoucna nahradit Východní partnerství dalším programem, který bude více přizpůsoben zemím majícím zájem o prohloubenou spolupráci s Evropskou unií.

Jestli tomu tak bude, ukáže až čas, protože samotné Východní partnerství mělo ambiciózní plány, avšak jejich realizace narážela na mnoho překážek a vyvíjela se jinak, než se naplánovalo.

Ve třetí kapitole jsou popsány možné scénáře, kterými se bude ubírat Ukrajina do budoucna ve Východním partnerství. Autorka se přiklání k možné variantě „tichá

integrace“, kde Ukrajině nebude nabídnuto plné členství v EU, ale spíše bude nabídnuta možnost účasti v programu rozšiřování, jako tomu bylo v případě Turecka a západního Balkánu. Evropská unie bude i nadále pokračovat v podpoře reforem a financování projektů, které již běží v rámci politiky Východního partnerství.

V průběhu psaní této bakalářské práce došlo ke stupňování napětí na východě ukrajinských hranic s Ruskem. Na ruské straně došlo k navýšení počtu ruských vojáků a těžké vojenské techniky. Ruská strana tuto aktivitu vysvětluje tak, že jde o pouhé cvičení vojsk na svém území. Moskva zároveň odůvodňuje tyto vojenské manévry jako důsledek agresivní politiky Západu, a to kvůli potřebám rozšiřování NATO směrem na východ. Tato situace vyvolává znepokojení z možné vojenské invaze na Ukrajinu a ohrožení její suverenity. Evropská unie, Spojené státy americké a NATO se pokouší tuto situaci s Ruskem řešit na diplomatické úrovni. Do této vyhrocené situace je zapojeno více aktérů, kteří jednoznačně podporují Ukrajinu, včetně České republiky.

V době dokončení této práce, a to k datu 21. února 2022, stále nedošlo na Ukrajině k vyřešení situace, ale spíše došlo k jejímu zhoršení.

Autorka doufá, že dojde k deeskalaci situace mezi Ukrajinou a Ruskem a nebude hrozit válečný konflikt a že se Ukrajině podaří vyřešit současnou složitou situaci na východních hranicích s Ruskem a nakonec se začlení do NATO.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

FIALA Petr, KUTÍLEK Ondřej, PITROVÁ Markéta, *Evropská Unie*, 3.vydání, 2018, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, ISBN: 978-80-7325-450-6

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BENTZEN Naja, PRZETACZNIK Jakub, *Eastern Partnership 3.0 Principles, priorities, and prospects*, 2020, Brusel: EPRS (European Parliamentary Research Service), ISBN: 978-92-846-6821-2

EMERSON Michael, MOVČAN Veronika, *Поглиблення відносин між ЄС та Україною Що, чому і як?* 2016, Брюссель: ІЕД (Інститут економічних досліджень та політичних консультацій), Київ: CEPS (Центр європейських політичних досліджень), ISBN 978-617-7393-38-1

КОРІЖКА V.V., DOROŠKO M.S., KONDRATĚNKO O.J. a kolektiv autorů, *Асоціація як новий формат відносин України з Європейським Союзом: політичний, правовий, економічний та інформаційний аспекти, монографія*, 2018, Київ: ВПЦ (Київський університет), 338 с., УДК 327(477):061.1ЄС А90, ISBN: 978-966-439-993-4

KOROSTELOVA Elena, *Восточное партнерство, проблемы и перспективы*, 2011, Минск: ГИУСТ БГУ, ISBN: 978-985-491-088-8

ŠAROV Oleksandr, *Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи: моно-графія* / О. М. Шаров, 2019, Київ: НІСД (Національний інститут стратегічних досліджень), 560 с., ISBN: 978-966-554-317-6

Seznam použitých internetových zdrojů

AKCR.CZ. *Bude do budoucna dohoda o "průmyslovém bezvízovém styku" EU – Ukrajina?* 15.10.2021 [online] www.akcr.cz [cit. 2021-12-33]. Dostupné na: <http://www.akcr.cz/txt/bude-do-budoucna-dohoda-o-prumyslovem-bezvizovem-styku-eu-ukrajina>

AMO.CZ. *Východní partnerství: světlo na konci tunelu východní politiky Evropské unie?* 16.02.2016, a [online] www.amo.cz [cit. 2021-10-31]. Dostupné na: <https://www.amo.cz/vychodni-partnerstvi-svetlo-na-konci-tunelu-vychodni-politiky-evropske-unie/>

AMO.CZ. *Vyjednávání o podpisu asociační dohody. Otevře Ukrajina ve Vilniusu dveře do Evropy?* říjen 2013, b [online] www.amo.cz [cit. 2021-12-01]. Dostupné na: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/amocz-bp-2013-05.pdf>

ANAKINA T. *Влияние политики Восточного партнерства на правоотношения Украины и Европейского Союза*. 2014 [online] www.dspace.nlu.edu.ua [cit. 2021-11-11]. Dostupné na: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5508/1/Anakina_147.pdf

ARTJOMOV Ivan, *Геополітичні пріоритети України, десятиліття східного партнерства: Проблеми та перспективи*, 1.vydání, 2019, УДК 327.7(4-6ЄС):327(477)«2009/2019», DOI: 10.24144/2078-1431.2019.1(22).7–29, [cit. 2021-12-31]. Dostupné na: <http://geopolitics-of-ukraine.uzhnu.edu.ua/issue/view/10074>

BUSINESSINFO. *Armenie*. 01.07.2021, d [online] www.businessinfo.cz [cit. 2022-02-13]. Dostupné na: <https://www.businessinfo.cz/navody/armenie-souhrna-teritorialni-informace/2/>

BUSINESSINFO. *Ázerbájdžán*. 01.07.2021, e [online] www.businessinfo.cz [cit. 2022-02-13]. Dostupné na: <https://www.businessinfo.cz/navody/azerbajdzan-souhrna-teritorialni-informace/2/>

BUSINESSINFO. *Bělorusko*. 01.07.2021, a [online] www.businessinfo.cz [cit. 2021-10-03]. Dostupné na: <https://www.businessinfo.cz/navody/belorusko-souhrna-teritorialni-informace/2/#2-ekonomika>

BUSINESSINFO. *Gruzie*. 01.07.2021, b [online] www.businessinfo.cz [cit. 2021-10-02]. Dostupné na: <https://www.businessinfo.cz/navody/gruzie-souhrnna-teritorialni-informace/2/#1.2>

BUSINESSINFO. *Ukrajina*. 01.07.2021, c [online] www.businessinfo.cz [cit. 2021-10-05]. Dostupné na: <https://www.businessinfo.cz/navody/ukrajina-souhrnna-teritorialni-informace/2/#0-uvod>

CIHELKOVÁ Eva. *Evropská politika sousedství: nástroj budování prostoru bezpečnosti, stability a prosperity? Současná Evropa*. Prague University of Economics and Business, 2011(2), s. 47-73. ISSN: 1804-1280. Dostupné: <https://wep.vse.cz/pdfs/sev/2011/02/03.pdf>

CONNECTINGCOMPANIES.EU. *EU4Business Connecting Companies*. 2020, a [online] www.connectingcompanies.eu [cit. 2021-12-11]. Dostupné na: <https://connectingcompanies.eu/>

CONNECTINGCOMPANIES.EU. *EU4Business Connecting Companies. Ukraine recent economic development*. 2020, b [online] www.connectingcompanies.eu [cit. 2021-12-12]. Dostupné na: <https://connectingcompanies.eu/index.php/ukraine/>

COSILIUM.EUROPA.EU. *20 Cílů pro rok 2020*. a [online] www.consilium.europa.eu [cit. 2022-01-04]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eastern-partnership/20-deliverables-for-2020/>

COSILIUM.EUROPA.EU. *Summit Východního partnerství*, 15. prosince 2021, b [online] www.consilium.europa.eu [cit. 2022-01-08]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/international-summit/2021/12/15/>

DW.COM. *Східне партнерство трамплін чи глухий кут на шляху України до членства в ЄС*. Článek bez datumu, a [online] www.dw.com [cit. 2022-01-01]. Dostupné na: dw.com/uk/східне-партнерство-трамплін-чи-глухий-кут-на-шляху-україни-до-членства-в-ес/a-52463273

DW.COM. *Шостий саміт "Східного партнерства": гроші від ЄС замість перспективи*. Článek bez datumu, b [online] www.dw.com [cit. 2022-01-04]. Dostupné na: dw.com/uk/шостий-саміт-східного-партнерства-гроші-від-ес-замість-перспективи/a-60120279

EAP-CSF.EU. *European Integration Index 2013 for Eastern Partnership Countries*. 2013, a [online] www.eap-csf.eu [cit. 2021-11-14]. Dostupné na: https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/European-Integration-Index_2013.pdf

EAP-CSF.EU. *What is EaP Index?* Článek bez datumu, b [online] www.eap-csf.eu [cit. 2021-11-16]. Dostupné na: <https://eap-csf.eu/what%20is%20EaP%20index/>

EAP-CSF.EU. *Eastern Partnership Index 2018-19. Charting Progress in European Integration, Democratic Reforms, and Sustainable Development*. prosinec 2020, c [online] www.eap-csf.eu [cit. 2021-11-22]. Dostupné na: https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/EaP-Index_Linkage-2018-2019.pdf

EC.EUROPA. *Speech-EU-Ukraine: In Yalta about progress towards signing the Association Agreement*. 20.09.2013 [online] www.ec.europa.eu [cit. 2021-12-06]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_13_727

EEAS. *Armenia and the EU*. 11.05.2016, a [online] www.eeas.europa.eu [cit. 2021-10-15]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/regions/eastern-europe/896/armenia-and-eu_en

EEAS. *Azerbaijan and the EU*. 11.05.2016, b [online] www.eeas.europa.eu [cit. 2021-10-16]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/regions/eastern-europe/916/azerbaijan-and-eu_en

EEAS. *Belarus and the EU*. 11.05.2016, c [online] www.eeas.europa.eu [cit. 2021-10-18]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/regions/eastern-europe/15975/belarus-and-eu_en

EEAS. *Georgia and the EU*. 02.08.2018, d [online] www.eeas.europa.eu [cit. 2021-10-10]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/delegations/georgia/49070/node/49070_en

EEAS. *The republik of Moldova and the EU*. 12.05.2016, e [online] www.eeas.europa.eu [cit. 2021-10-14]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/regions/eastern-europe/1538/republic-moldova-and-eu_en

EEAS. *Ukraine and the EU*. 16.05.2016 f [online] www.eeas.europa.eu [cit. 2021-10-20]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/regions/eastern-europe/1937/ukraine-and-eu_en

EEAS. *EU–Ukraine Association Agreement “Quick Guide to the Association Agreement”*. g [online] www.eeas.europa.eu [cit. 2021-11-06]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/archives/docs/ukraine/pdf/071215_eu-ukraine_association_agreement.pdf

ENCYCLOPEDIAOFUKRAINE.COM. *Pereiaslav Treaty of 1654*. ©2001[online]. www.encyclopediaofukraine.com [cit. 2022-02-14]. Dostupné na: <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages\PE\PereiaslavTreatyof1654>

EUNEIGHBOURSEAST.EU. *ЄС допоможе підвищити енергоефективність громадських будівель в Україні*. 16.12.2021 [online] www.euneighbourseast.eu [cit. 2022-01-09]. Dostupné na: <https://euneighbourseast.eu/uk/news-and-stories/latest-news/yes-dopomozhe-pidvyshhyty-energoefektyvnist-gromadskyh-budivel-v-ukrayini/>

EUOBSERVER.COM. *Prodi: EU enlargement must stop somewhere*. 27.11.2002 [online] www.euobserver.com [cit. 2021-10-08]. Dostupné na: <https://euobserver.com/institutional/8530>

EUR-LEX.EUROPA.EU. *Commission staff working document Evaluation of the European Neighbourhood Instrument*. 15.12.2017 [online] www.eue-lex.europa.eu [cit. 2022-01-04]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2017:0602:FIN:EN:PDF>

EUROINTEGRATION.COM. *4 сценарії для України: яким буде майбутнє Східного партнерства*. 24.03.2020 [online]. www.eurointegration.com [cit. 2021-12-28]. Dostupné na: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/03/24/7107789/>

EUROMAIDANPRESS. *Ukraine lags behind Moldova and Georgia in eurointegration, EaP Index shows*. 15.03.2018 [online]. www.euromaidanpress.com [cit. 2021-11-20]. Dostupné na: <http://euromaidanpress.com/2018/03/15/ukraine-is-still-not-a-leader-what-the-eastern-partnership-ratings-show/>

EUROPARL.EUROPA.EU. *Три сусідні земі Вýchodního partnerství: Ukrajina, Moldavsko a Bělorusko*. [online]. www.europarl.europa.eu [cit. 2022-01-01]. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/171/tri-sousedni-zeme-vychodniho-partnerstvi-ukrajina-moldavsko-a-belorusko>

GEOGRAF.COM.UA. *Геополітичні вектори України* [online]. www.geograf.com.ua [cit. 2021-12-28]. Dostupné na: <http://www.geograf.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraine-world/761-geopolitichni-vektori-ukrajini>

ILNYTSKA Uljana. *Східне партнерство як вимір європейської політики сусідства та діалоговий рівень співробітництва України з ЄС*. 2014 [online].

<http://ena.lp.edu.ua> [cit. 2021-09-09]. Dostupné na:

<http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/24519/1/20-113-120.pdf>

IRF.UA. *Експерти назвали, де прогресує, а де гальмує Україна в досягненні 20 цілей від ЄС для країн Східного партнерства (дослідження + інфографіка)*.

02.11.2018 [online]. www.irf.ua [cit. 2021-12-29]. Dostupné na:

https://www.irf.ua/postup_ua_eu_easp_20_goals_infographics/

LAVRENKO Jurij. *Правові засади Європейської та Євроатлантичної інтеграції України: Досягнення та перспективи*. 31.10.2017 [online]. www.lpnu.ua [cit. 2021-08-02] s.65. Dostupné na: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2017/10/31/news/13743/eu-natoconferencekmpinppnulp3110.pdf>

MZV.CZ. *Východní partnerství*. 08.01.2011 a [online]. <https://www.mzv.cz> [cit. 2021-08-15]. Dostupné na:

https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/vnejsi_vztahy_eu/vychodni_partnerstvi/vychodni_partnerstvi.html

MZV.CZ. *Východní partnerství*. b [online]. www.mzv.cz [cit. 2021-08-16]. Dostupné na: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/vychodni_partnerstvi/index.html

MFA.GOV.UA. *Дмитро Кулеба: Україна, Грузія та Молдова започаткували Асоційоване Тріо*. 17.05.2021, a [online]. www.mfa.gov.ua [cit. 2021-01-01].

Dostupné na: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-ukrayina-gruziya-ta-moldova-zapochatkuvali-asocijovane-trio>

MFA.GOV.UA. *Україна, Грузія та Молдова представили Асоційоване Тріо в Брюсселі*. 25.6.2021, b [online] www.mfa.gov.ua [cit. 2021-01-01]. Dostupné na:

<https://mfa.gov.ua/news/ukrayina-gruziya-ta-moldova-predstavili-asocijovane-trio-v-bryusseli>

MFA.GOV.UA. *Василь Боднар: Майбутнє Східного партнерства повинно включати європейську перспективу України*. 2021, c [online]. www.mfa.gov.ua [cit. 2021-12-30]. Dostupné na:

<https://mfa.gov.ua/news/vasil-bodnar-majbutnye-shidnogo-partnerstva-povinningo-vklyuchati-yevropejsku-perspektivu-ukrayini>

OECD-ILIBRARY.ORG. *SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2020: Assessing the Implementation of the Small Business Act for Europe*. 2020 [online] [www.oecd-ilibrary.org](https://www.oecd-ilibrary.org/sites/8597c13a-en/index.html?itemId=/content/component/8597c13a-en) [cit. 2021-08-11]. Dostupné na: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/8597c13a-en/index.html?itemId=/content/component/8597c13a-en>

PRISMUA.ORG. *Секторальне партнерство – економічна інтеграція*. 22.3.2021, a [online] [www.prismua.org](http://prismua.org) [cit. 2021-12-08]. Dostupné na: <http://prismua.org/eap-ua-eu/>

PRISMUA.ORG. *Україна і Східне партнерство: візія 2025 року*. 13.04.2021, b [online] [www.prismua.org](http://prismua.org) [cit. 2021-12-29]. Dostupné na: <http://prismua.org/eap2025/>

PRISMUA.ORG. *Східне партнерство – перспективи багатостороннього виміру*. 22.03.2021 c [online] [www.prismua.org](http://prismua.org) [cit. 2021-12-30]. Dostupné na: <http://prismua.org/eap-multilateral/>

REPUBLIC.PRESLIB.AZ. *Независимый Азербайджан, Азербайджан-Европейский Союз*. 2016 [online] [www.republic.preslib.az](https://republic.preslib.az) [cit. 2021-10-17]. Dostupné na: https://republic.preslib.az/ru_a7-3.html

RPG.ORG.UA. *Результати Саміту Східного партнерства*. 27.12 2021 [online] [www.rpg.org.ua](https://rpr.org.ua) [cit. 2022-01-08]. Dostupné na: https://rpr.org.ua/news/rezultaty-samitu-skhidnoho-partnerstva-2021/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=rezultaty-samitu-skhidnoho-partnerstva-2021

RT.COM. *To deal or not to deal? Ukraine's EU-Russia crossroads in facts and numbers*. 29.11.2013 [online] www.rt.com [cit. 2021-12-06]. Dostupné na: <https://www.rt.com/business/eu-trade-deal-vilnius-449/>

SAVENKO Georgij. *Щодо питання визначення поняття та змісту євроінтеграційних процесів. Міжнародний науковий журнал*. 2016 [online] <http://nbuv.gov.ua> [cit. 2021-08-01] - № 9. - s.131. Dostupné na: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_9_34 , odkaz na soubor s názvom: [Повний текст PDF - 106.405 Kb](#)

SIDORUK Tatyana. *Десять років східному партнерству: час для перегляду, Політичне життя*, 2018 [online] <http://nbuv.gov.ua> [cit. 2021-08-08]- № 1. - s.138-151, ISSN: 2519-2957, Dostupné na: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife_2018_1_25, odkaz na soubor s názvom: [Повний текст PDF - 307.583 Kb](#)

TURČIN Jarina. *Перспективи Східного партнерства в умовах геополітичних та безпекових змін східноєвропейського регіону*, № 1, 2016, Lvov: Polytechnic National University Institutional Repository. [online]. <http://science.lpnu.ua> [cit. 2021-08-02]. str.62 Dostupné na: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4362/turchin0.pdf>

VOXEUPROP.EU. *Eastern Partnership countries face little progress, backsliding in reforms*. 20.04.2019 [online] www.voxeurop.eu [cit. 2021-12-01]. Dostupné na: <https://voxeurop.eu/en/eastern-partnership-countries-face-little-progress-backsliding-in-reforms/>

VNRDA.GOV.UA. *Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом щодо зони вільної торгівлі*. [online] www.vnrda.gov.ua [cit. 2021-11-07]. Dostupné na: <http://vnrda.gov.ua/index.php/yevrointehratsiia/uhoda-pro-asotsiatsiiu-mizh-ukrainoiu-ta-yes>

ZEUS.AEGEE.ORG. *Eastern partnership Vilnius summit 2013*. 22.02.2014 [online] www.zeus.aegEE.org [cit. 2021-12-06]. Dostupné na: <https://www.zeus.aegEE.org/magazine/2014/02/22/eastern-partnership-vilnius-summit-2013/>

ZINKO Ivan. *Україна у новій геополітичній реальності: стратегічний посередник чи буфер?* 2012 [online] www.intrel.lnu.edu.ua [cit. 2021-12-06]. s.113–120, ISSN 2078–4333, Dostupné na: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/08/VLNU_Mv_2012_30_15.pdf

SEZNAM ZKRATEK

AA	- Association Agreement, Asociační dohoda
AP	- Action plan, Akční plán
covid-19	- Coronavirus disease 2019, koronavirové onemocnění 2019
DCFTA	- Deep and Comprehensive Free Trade Agreement, Dohoda o hloubkovém a komplexním volném obchodu
EaP	- Eastern Partnership, Východní partnerství
EBRD	- European Bank for Reconstruction and Development, Evropská banka pro obnovu a rozvoj
ENP	- European Neighbourhood Policy, Evropská sousedská politika
ER	- European Committee, Evropská rada
EU	- European Union, Evropská unie
EU4BCC	- EU for sustainable economic development and job creation, EU pro udržitelný hospodářský rozvoj a podporu tvorby pracovních míst
EURONEST	- The Euronest Parliamentary Assembly, Parlamentní shromáždění Euronest
IT	- Information technology, Informační technologie
HDP	- Gross Domestic Product, Hrubý domácí produkt,
MSP	- Small and Medium Size Entertainment facility, Malé a střední podniky
NATO	- North Atlantic Treaty Organization, Severoatlantická aliance
PAŮ	- Palestinian National Authority, Palestinské autonomní území
PCA	- Partnership and Co-operation Agreement, Dohoda o partnerství a spolupráci
PHARE	- Poland and Hungary Aid for Restructuring of the Economy, Polsko a Maďarsko Podpora na restrukturalizaci hospodářství
SNS	- Union of Independent States, Svaz nezávislých států
SZBP	- Společná zahraniční a bezpečnostní politika, Common foreign and security policy
TACIS	- Technical Aid to the Commonwealth of Independent States, Technická pomoc Společenství nezávislých států
TAIEX	- Technical Assistance and Information Exchange instrument, Nástroj technické pomoci a výměny informací

- TEN-T** - Trans-European transport networks, Transevropské dopravní sítě
- WTO** - World trade organization, Světová obchodní organizace

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam grafů

Graf 1: Index EaP Aproximace (přiblížení)

VOXEUROP.EU. *Eastern Partnership countries face little progress, backsliding in reforms*. 20.04.2019 [online] www.voxeurop.eu [cit. 2021-12-01]. Dostupné na: <https://voxeurop.eu/en/eastern-partnership-countries-face-little-progress-backsliding-in-reforms/>

Graf 2: Index EaP Linkage (propojení)

VOXEUROP.EU. *Eastern Partnership countries face little progress, backsliding in reforms*. 20.04.2019 [online] www.voxeurop.eu [cit. 2021-12-01]. Dostupné na: <https://voxeurop.eu/en/eastern-partnership-countries-face-little-progress-backsliding-in-reforms/>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Olena Bronová

Obor: Mezinárodní vztahy a diplomacie

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Postavení Ukrajiny ve Východním partnerství

Rok: 2022

Počet stran textu bez příloh: 49

Počet titulů českých použitých zdrojů: 1

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 5

Počet internetových zdrojů: 60

Vedoucí práce: PhDr. Jana Marková Ph.D.